YENİ UFUKLAR

CİLT : 12
SAYI : 134

TEMMUZ
1 9 6 3

Y a k ı n d a

ÇAN YAYINLARI'nda

1. Samuel Beckett
GODOT'yu BEKLERKEN
Türkçesi: **Ferit Edgü**

2. Thomas More
U T O P İ A
Türkçesi: **S. Eyuboğlu**
M. Urgan, V. Günyol

3. René Maublanc-R. Garaudy
ÖZGÜRLÜK SORUNLARI
Türkçesi: **Vedat Günyol**

4. Orhan Burian
DENEMELER-ELEŞTİRİLER

5. Henry David Thoreau
SİVİL YÖNETİME KARŞIKOMA
Türkçesi: **Vedat Günyol**

6. M. Gandhi
DOĞRULUK YOLUNDA
Türkçesi: **V. Günyol**

7. Bernard Shaw
GÜLEN DÜŞÜNCELER
Türkçesi: **Şakir Eczacıbaşı**

8. **POLİTİKA SANATI**
Çevirenler :
S. Eyuboğlu - V. Günyol

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrinisa Günyol
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet
So. Nuribey Han, oda 4 - 02
Çemberlitaş - İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

~

A b o n e :
Yıllık .... 12 TL.
Altı aylık .... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
İstanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 134

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

PLÂNLAMA ÜZERİNE

Gülten Kazgan

1 - Plânlamanın iktisadî doktrindeki yeri :

Günümüzde iki farklı doktrine bağlı iki plânlama anlayışı, sadece iktisadî sistemleri değil fakat aynı zamanda siyasî rejimleri itibarile birbirinden kesin şekilde ayrılan Sosyalist Doğu Bloku ülkeleri ve dünyanın piyasa ekonomisine bağlı diğer ülkelerinde uygulama alanı bulmaktadır. Bunlardan biri, bütün üretim araçlarının devletleştirildiği sosyalist iktisat sisteminin kaçınılmaz bir tamamlayıcısı olan plânlamadır. Doktrinde bir yeri olduğu gibi uygulama bakımından da daha önce gelen plânlama türü, temel ilkeleri itibarile Marksçı iktisat teorisine bağlıyabildiğimiz plânlama, sosyalist iktisat sistemini tanımlar. Çağımızın iktisadî sistemi itibarile sosyalist, siyasî rejimi itibarile tek partili ülkelerinde uygulama alanı bulan plânlama türü, böylece, gerek iktisadî sistem gerekse siyasî rejim yönünden belirlenmiştir. Tek partili oldukları için batının liberal siyasî geleneklerinden ayrılan bu ülkelerde aynı zamanda bütün üretim araçlarının da devletleştirilmiş olması, piyasa ekonomisini ortadan kaldırarak iktisadî sistemlerini de kesin bir şekilde ayırmıştır. Üretim araçlarının toptan devletleştirilmesi dolayısile bütün üretim kamu kesimi içinde yapıldığı için, bu ülkelerde fiyat mekanizması işliyememekte ve plânlama piyasa ekonomisinin yerini almaktadır. Böylece, sosyalist

iktisat sisteminde plân fiyat mekanizmasını ikame eden, onun gerçekleştirdiği bütün görevleri üzerine alan ve ekonomiyi bir merkezden idare eden bir «beyin» dir. Von Mises, Hayek gibi liberal anlayışlı iktisatçıların tenkit ettiği, hattâ Hayek'in «esaretin yolu» olmakla suçladığı, işte, bu plânlama şeklidir.

Liberal siyasî rejimli ve piyasa ekonomisine bağlı ülkelerde ise İkinci Dünya Savaşından sonra matematik-istatistik ilimlerinden de yararlanarak geliştirilen plânlama metodları henüz yeni uygulanmaktadır. Bu plânlama şekli piyasa ekonomisine bağlı ülkelerde uygulanması dolayısile fiyat mekanizmasını toptan ikame etmeyip, sadece verdiği öngörü sayesinde bunu tashih etmek amacını güder. Liberal iktisat teorisinin zaman içinde geçirdiği çeşitli değişmelerin bir aşaması olduğu için de doktrinde belirli bir yeri bulunmamaktadır; sadece, iktisadî hayatı düzenlemek için iktisat politikasının yararlandığı bir vasıtadan ibarettir. Gerçekten, günümüzde Fransa, İtalya gibi Batı ülkeleri ve Hindistan, Türkiye gibi çok siyasî partili geri kalmış ülkelerde uygulanan plânlama şekli temel ilkeleri itibarile liberal olan anlayışın devamından başka birşey değildir. Bu ülkelerde üretim araçları toptan devletleştirilmiş olmadığından, özel kesim de iktisadî hayatta bir rol oynamağa devam eder; bir piyasa mevcut olduğu için de fiyat mekanizması işler. Ne var ki, bu ülkelerde, plân gereklerini yerine getirebilmek için devletin iktisadî hayata müdahalesi geniş ölçüde artmıştır. Devlet aynı zamanda üretici olarak da rol oynamakta, artık klâsik liberal anlayışın «bekçi devlet»i olmaktan çıkmaktadır. Nitekim, günümüzde iktisat doktrininde hiçbir yeri olmayan, rolü geniş çapta artmış bir kamu kesimi yanında özel teşebbüsün ve dolayısile piyasanın da yaşamağa devam ettiği bir «karma ekonomi» sistemi türemiştir. Henüz iktisat teorisinin de teorik kurallarını belirliyemediği bu sistem, liberal geleneğin günün ihtiyaçlarına göre değişmesile uygulama alanında ortaya çıkan bir sonuçtan başka birşey değildir.

Her iktisadî sistem, mahiyeti ne olursa olsun, ekono-

minin gelişmesi, tam çalışmanın sağlanması, üretimin talebe intibakı, fiyatların belirlenmesi, üretim araçlarının (yâni, emek, sermaye, tabiî kaynaklar ve teşebbüsün) firmalar içi ve firmalar arası dağılımı, gelirin bölüşümü gibi iktisadî hayatı düzenliyen temel sorunları bir çözüme bağlamak zorundadır. Bütün üretim araçlarının devletleştirildiği sosyalist bir ekonomide piyasa bulunmadığı ve dolayısile fiyat mekanizması işlemediği için, bütün bu temel sorunlar merkezî bir otoritenin hazırladığı plân yolile çözüme bağlanır. Fiyat mekanizmasından yoksunluk, böylece, plânı sosyalist sistemin kaçınılmaz bir tamamlayıcısı haline getirmektedir. Oysa, piyasanın bulunduğu bir ekonomide, bunları çözüme bağlıyan Adam Smith'den beri yerleşen bir deyimle, fiyat mekanizmasının «görünmeyen el»idir. Ancak, «görünmiyen el»in başarılı şekilde işlemesi için gerekli şartların gerçekte çoğu zaman bulunmamasından ötürüdür ki, piyasa ekonomisine bağlı ülkelerde plânlama gereği ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, sosyalist sistemden farklı olarak, plânlama kaçınılmaz bir gerek, iktisadî sistemin kaçınılmaz bir tamamlayıcısı değildir.

Şu var ki, zaman içinde liberal anlayış Batıdaki temel iktisadî şartlarda doğan değişmeye paralel olarak, devletin iktisadî hayata müdahalesini artırmak zorunda kalmıştır. İstihsal tekniğindeki değişmeyle beraber büyüyen firma cesameti serbest rekabetin yerini monopollere bırakmasile sonuçlanmış; iktisadî faaliyet hacmi işgücüne devamlı tam çalışma imkânı sağlıyamaz olmuş ve Batı ekonomileri sık sık başgösteren yaygın konjonktürel işsizlik hallerile karşılaşmış; fiyat mekanizmasının gerçekleştirdiği gelir bölüşümü sosyal adalet ilkelerile bağdaşamaz olmuş; nihayet, İkinci Dünya Savaşı sonrası devrede uluslararası ideolojik çatışmanın iktisadî alana dökülmesi, gelişme hızının her ülkede yükseltilmesini gerektirdiği için, fertlerin yoğaltım ve tasarruf arasındaki tercihlerine dayanmayı yetersiz hale getirmiştir. Bu sebepler ise, liberal gelenekli Batı ülkelerinde devletin iktisadî hayata müdahalesinin adım adım artması ve fiyat mekanizma-

sının, kötü olmakla beraber işleyişine rağmen plânlamaya gidilmesile sonuçlanmıştır.

Çok siyasî partili geri kalmış ülkelerde ise plânlama zorunluğu çok daha derin sebeplere bağlanabilir. Bu toplumların toplumsal-ekonomik yapılarındaki özellikler, fiyat mekanizmasının işleyişini çok aksatmakta ve iktisadî gelişmeyi sağlıyabilme yeterliğinden uzaklaştırmaktadır. Esasen, fiyat mekanizması, geri kalmış ülkelerin iktisadî gelişmesi gibi dinamik bir sürecin gerçekleştirilmesi için güvenilir bir araç değildir. Çünkü, bu ülkelerde gelişme, fiyat mekanizmasının veri kabul ettiği ekonomik değerlerin değişmesi demek olduğu gibi, Türkiye dahil hemen tümünde de henüz piyasaya bağlanmamış, geçim ziraati yapan geniş bir kesim mevcuttur: Gelişme, bir taraftan fertlerin yoğaltım-tasarruf arasındaki tercihlerinin ikinci değer lehine değişmesini, yoğaltım şekillerinin değişmesini gerektirmekte, diğer taraftan da geçim ziraati yapanların sür'atle para ekonomisine girmelerini zorunlamaktadır. Bundan başka, dış ticaret tıkanıklıkları, iç piyasanın sınırlılığı sonucu monopollerin hemen her alanda ortaya çıkması, fertlerde zaman ufkunun darlığı vb... birçok sebepler fiyat mekanizmasını son derece başarısız hale getirmektedir. Tabiî, her iktisadî sistemin çözmek zorunda kaldığını belirttiğimiz sorunları çözerken fiyat mekanizmasının ancak olay olup-bittikten sonra gerekli tashihi yapmasının yolaçtığı israfları önlemek arzusunu da unutmamak gerekir. Bütün bu sebepler, devletin iktisadî hayata müdahalesinin genişlediği İkinci Dünya Savaşı sonrası devrede Batı ülkelerinde olduğu gibi geri kalmış ülkelerde de ekonomiyi arzulanan hedeflere yöneltmek; geleceği tahminle, bu öngörü sayesinde gerekli intibakları sağlamak; ve yersiz israflardan kaçınmak için bir teknik olarak plânlamaya başvurulmasile sonuçlanmıştır.

Bu plânlama şekli, görüldüğü gibi, fiyat mekanizmasının işleyişini toptan inkâr etmeyip sadece tashih amacını gütmesi, liberal siyasî geleneklere bağlı ekonomilerde uygulanan bir teknikten ibaret olması ve iktisadî sistemin kaçınılmaz bir tamamlayıcısı bulunmaması bakımından,

kaynağı Marksçı iktisat teorisi olan plânlama şeklinden çok farklıdır.

II-Plânlamanın kullandığı vasıtalara göre sınıflandırılması: dolaylı (veya yolgösterici) plânlama ve dolaysız (veya emredici plânlama):

Kaynağı, esas itibarile liberal doktrin olan plânlama ile kaynağı doktriner sosyalizm olan plânlamanın uygulama sahasında kullandığı vasıtalar da birbirine hiç benzememektedir. Nitekim, kullanılan vasıtalara göre birinci plânlama şeklini dolaylı (veya yolgösterici) ikincisini ise dolaysız (veya emredici) olarak tanımlamak mümkündür.

Birkere, yolgösterici plânı uygulayıp uygulamama arasında seçim yapmak tamamile iktidardaki siyasî partilerin dileğine bırakılmıştır. Bütün teferrüatile hazırlandığı halde uygulama alanı bulamıyan plânların mevcudiyeti bunu açıkça gösterir. İkinci Dünya Savaşından sonra İtalya'da hazırlanan fakat uygulanmıyan «Vanoni Plânı» buna en güzel örnektir. Bundan başka, plâncıların da fikri alınmakla beraber, gayelerin, iktisat politikasının hedeflerinin tesbiti siyasî partilere bırakılmıştır. Plâncı, teknik eleman olarak, siyasî karar organlarına sadece bu konuda fikir verir. Meselâ, Plânlama Komisaryası, Dördüncü Fransız Plânı için, hükûmete Fransız ekonomisinin büyüme oranı %3, %4,5 veya %6 olması için ne gibi tedbirlerin alınması gerekeceğini belirtmiş, hükûmet ise 1962-65 dönemi için %5,5 oranı üzerinde durmuştur.

Diğer taraftan, liberal siyasî gelenekli memleketlerde plân hedeflerine ulaşmak için devletin elinde zorlayıcı değil, fakat sadece dolaylı yolla teşvik edici veya dolaylı yolla önleyici vasıtalar mevcuttur. Vergi ve kredi politikası gibi genel ekonomi politikası tedbirlerile, kamu harcamaları yolile özel teşebbüs plân hedeflerini gerçekleştirecek şekilde teşvik edilir; kamu harcamaları, kamu yatırımları aynı hedefe yöneltilir. Meselâ, Güney İtalyanın kalkındırılması için yapılan programlama gereğince, özel kesimin Güneye yapacağı yatırımlar için düşük faizle kredi vermek yatırım indirimi tanımak yoluna gidildiği gibi,

Cassa del Mezzogiorno yolile de bu bölgeye bir programa bağlı olarak kamu yatırım yapmaktadır. Yine, İlk Beş Yıllık Kalkınma Plânında, memleketimizde özel tasarrufların %57 sini çeken konut kesimine ayrılan payın düşürülmesi ileri sürülmekte, konut yatırımlarının lüks yapılardan sosyal konutlara kayması için gerekli kredi politikası, vergi politikası tedbirleri tavsiye edilmektedir. Özel yatırımların verimli sınaî yatırımlara kayması için yatırım indirimi tavsiye edilen tedbirler arasındadır. Ancak, piyasa ekonomisine bağlı bu ülkelerde, özel kesim teşvik edici kamu yatırımları, vergi ve kredi politikası tedbirlerine beklenen tepkiyi göstermediği ve kamu kesimi de aradaki boşluğu dolduramadığı taktirde, plân hedeflerine ulaşılması mümkün olmayabilir; ulaşılması için devletin elinde zorlayıcı veya emredici vasıtalar mevcut değildir. Nitekim, plânlı döneme geçiş için memleketimizde hazırlanan geçiş yılı tasarısında öngörülen yatırım hacmini kamu kesimi gerçekleştirememiş; özel kesim ise öngörülen hedefi aşmakla beraber yatırımlar, beklenildiği gibi verimli sınaî alanlara kaymayıp, yine konut kesimine akmıştır. Şurası da bir gerçektir ki, özel kesimin toplam üretim içindeki payı ne kadar büyük ve teşvik edici politika tedbirlerine karşı göstereceği tepki ne kadar belirsizse, plânda tesbit edilen hedeflere ulaşılması da o kadar şüphelidir.

Çok partili siyasî rejime ve liberal siyasî geleneğe dayanan memleketlerdeki «yolgösterici» plân uygulamasına karşılık, Doğu Blokunun tek siyasî partili memleketlerinde plân «emredici» (imperatif) mahiyettedir. Bu ikinci halde plân fiyat mekanizmasının yerini aldığı için yoğaltıcının çeşitli yoğaltım malları, yoğlatımla tasarruf arasındaki tercihleri ve müteşebbisin yatırım alanları arasındaki tercihleri, yerini plâncının ekonomi için uygun gördüğü tercihlere bırakmıştır. Oysa, yolgösterici plânlamada, lüks mallar ithalini yasaklamak gibi haller dışında, yoğaltıcının yoğaltım malları arasındaki tercihleri ancak o mal üzerindeki istihlâk vergilerini artırmak veya kredi politikası ve vergi politikası tedbirlerile o mala ya-

tırımı azaltarak fiyatının yükselmesine yolaçmak suretile etkilenebilir. Emredici plânlamada, siyasî otoritenin tercihlerine göre uygun gördüğü miktar, yoğaltıcının tercihleri gözönünde tutulmaksızın dolaysız olarak tesbit edilebildiği halde, dolaylı Plânlamada bu imkân mevcut değildir. Meselâ, Kruşçef'in deyimiyle «parlak kadın külotu üretiminin Sovyet Rusya'da ABD deki seviyeye erişmesi» yoğlatıcının tercihlerinden çok siyasî karar organının tercihlerini belirtmektedir, ve doğrudan doğruya plâna dahil edilebilir.

Bundan başka, bütün üretim vasıtalarının devletleştirildiği sosyalist ülkelerde bütün tasarruf da kamu kesimi içinde yapıldığından ekonominin tasarruf-yatırım hacmini de doğrudan doğruya tesbit etmek mümkündür. Oysa, dolaylı plânlamada bu erişilmesi arzulanan bir hedef olarak tesbit edilir ve gerekli vergi politikası, kamu fiyatları politikası ile buna erişilmeğe çalışılır. Ancak, tasarrufun küçümsenemiyecek bir kısmı özel kesim içinde yapıldığına göre, bu hedef gerçekleşmiyebilir; zira, elde gerçekleşmesini sağlıyacak kesin bir vasıta bulunmamaktadır. Meselâ, İlk Beş Yıllık Kalkınma Plânımızda, 1963-67 döneminde toplam tasarruf-yatırım hacminin % 19,4 e çıkacağı ve özel yatırımların %8'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Ancak, özel yatırımların bu orana çıkması için hiçbir zorunluk bulunmadığı gibi, toplam tasarruf hacminin de %19,4 e çıkabilmesi ayrıca gerekli vergi politikası tedbirlerinin alınmasına bağlıdır.

Tabiî, merkezî bir plânla yönetilen Sosyalist Doğu Bloku ülkelerinde küçük bir kesim dışında, bütün üretim kamu kesimi içinde gerçekleştirildiğinden, «müteşebbislerin yatırım tercihleri» diye bir karar mekanizması mevcut değildir; siyasî otoritenin uygun gördüğü tercihler doğrudan doğruya plânda yer alır. Nitekim, Sovyet Rusya'nın tarım aleyhine sanayii, istihlâk malları aleyhine yatırım malları sanayiini sür'atle geliştirebilmesi, yoğaltıcı ve müteşebbislerin tercihleri değil, fakat siyasî otoritenin doğrudan doğruya plâna akseden tercihleri yolile sağlanabilmiştir. Tabiî, dolaysız plânlamada da, plân-

da tesbit edilen üretim hedeflerine ulaşabilmek için çeşitli tedbirler alınmaktadır: işçi için parça başına ücret, verime göre primli ücret, yöneticiler için çeşitli mükâfatlar yanında zecrî bir takım tedbirlere de başvurulmaktadır.

Şurası da bir gerçektir ki, dolaysız ve emredici plânlama, yolgösterici ve dolaylı plânlamaya önderlik etmiş, liberal siyasî gelenekli ülkelerde uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu konuda Sovyet Rusya'nın etkisi iki açıdan ele alınabilir: bir kere, bu ülkede gelişme hızı yılda %10 hattâ bunun da üzerinde seyretmektedir. Plânlamanın olumlu sonuçlarına geniş ölçüde bağlanabilen bu gelişme hızı, iktisadî alana dökülen ülkelerarası yarışmada geri kalmamak için Batı ülkelerini de, kendi liberal anlayışları çerçevesinde aynı yola sevketmiştir. Ayrıca, plânlama yolile Konjonktür dalgalarının şiddetini azaltarak, devresel yaygın işsizlik hallerini de önliyebileceklerini yine Rus örneği göstermektedir. (Bununla beraber, Sovyet Rusya'da da Tasarruf-yatırım hacmi dalgalanmalarına bağlanamıyan, diğer sebeplerden doğan iktisadî faaliyet hacmi iniş-çıkışları bulunmaktadır). Bundan başka, sözkonusu iktisadî amaçlar yanında Sovyet Rusya'nın ihtilâlci bir ülke olarak mevcudiyeti de başlıbaşına bir rol oynamış, Batı ülkelerinde toplumsal amaçlara yönelinmesini zorunlamıştır. Batı ülkelerinde geri kalmış bölgeleri kalkındırmak için yapılan bölgesel plânlar, geri kalmış ülkelerde sefil halk kütlelerinin hayat seviyesini bir an önce yükseltmek için yapılan plânlar, ihtilâlci sosyalizmin yayılışını önlemek amaçlarına da bağlanabilir. Bu bakımdan, Sovyet örneği plânlamanın bir teknik olarak gelişmesini teşvik ettiği gibi, yaygın sefaletten duyulan çekinme de, ihtilâlci sosyalizmin baskısı altında, sosyal adalet ilkelerine bağlı plânlı kalkınmayı çağımızın kaçınılmaz bir gereği haline getirmiştir.

Aşağıdaki yazı Thomas More (1478-1535)' un anayapıtı UTOPİA adlı eserden çevrilmiştir. Yakında Çan Yayınları arasında çıkaracağımız bu eseri S. Eyuboğlu, M. Urgan ve V. Günyol Türkçeye çevirmişlerdir. Y.U.

ZENGİNLERİN TUZAĞI

Soylu denen kimselere, altınlar elmaslar içinde yaşıyanlara, aylaklara ya da süsten geçinenlere, bu boş keyifleri körükleyip beslemekten başka işleri olmıyan bu insanlara bu kadar bol keseden varlık dağıtan bir toplum haksız ve nankör bir toplum değil midir? O toplum ki, kendini asıl yaşatan çifçinin, kömürcünün, zanaatçının, arabacının, işçinin dertleriyle kaygulanmaz, hiç birine acımaz. O toplum ki, insafsız bencilliği içinde, dafa fazla iş, daha fazla çıkar sağlamak için, emekçi insanların gençlik gücünü kıyasıya harcarlar; zavallılar yaşlandılar hastalandılar mı, ellerinde avuçlarında bir şey kalmadı mı, iş başında sabahladıkları günler, gördükleri önemli bunca işler unutulur, bütün bunlara karşı toplumdan gördükleri ödül açlıktan ölmektir.

Dahası var. Zenginler her gün yoksulların gündeliklerini kıstıkça kısarlar. Bunun için yalnız hilelere başvurmakla kalmaz, yasalar da çıkarırılar. Devletin en yararlı insanlarına karşı böyle davranmak apaçık bir adaletsizliktir diyeceksiniz ama zenginler bu canavarlığı yasalar yoluyla bir adalet kılığına bürümüşlerdir.

İşte bu yüzden, bugünün gösterişli devletlerini gözden geçirince, bunlar içinde benim gördüğüm tek şey şu-

dur aldanmıyorsam: Zenginler cumhuriyet, halk eğemenliği gibi parlak sözler altında yoksulların kuyusunu kazıyorlar. Türlü düzenler ve akla gelmedik yollarala bir taşla iki kuş vurmaya çalışıyorlar :

İlk sağlamak istedikleri, kimi az kimi çok haksızlıkla elde edilmiş bir serveti dünya durdukça dokunulmaz bir mülk haline getirmek; ikincisi de, yoksulların açlığından, bendenlerinden yararlanmak ve onları yok pahasına çalıştırmaktır.

İşte, zenginlerin devlet adına ve dolayısıyla yoksullar adına başvurdukları bu dolaplar birer yasa olmuştur.

PARAYA PAYDOS

UTOPİA'da cimrilik barınamaz. Çünkü, orada paranın yeri yoktur. Para ortadan kalkınca, nice acıların kaynağı kurumuş, nice cinayetlerin kökleri sökülmüş olmayor mu? Kim bilmez, yalan dolanın, hırsızlıkların, soygunların, kavgaların, kargaşalıkların, ayaklanmaların, adam öldürmelerin, ihanetlerin, zehirlemelerin, bunca cezalarla ödenen bu suçların para ile birlikte ortadan kalkacağını? Para ile birlikte korkular, kaygılar, kuşkular uykusuzluklar da insanların yakasını bırakacaktır. Parasızlıktan doğuyor sanılan yoksulluğun tâ kendisi bile, para yok olunca, yok olacak. Bunun apaçık kanıtı da şudur: Diyelim ki, bir kıtlık yılı oldu, binlerce insan korkunç bir açlıktan kırıldı. Elimle koymuş gibi bilirim ki, o kıtlık yılı sonunda, zenginlerin ambarları aranacak olsa, çuvallar dolusu zahire bulunur. Bu yiyecekler vaktinde açlıktan bir deri bir kemik kalmışlara dağıtılsaydı zavallılar Tanrının insafsızlığına ve toprağın cimriliğine kurban gitmezlerdi.

Görüyorsunuz ki, para olmasa herkesin hayatı kolayca sağlanabilir. Bize mutluluğun kapısını açmak üzere bulunmuş olan bu altın anahtar, insanlara bütün kapıları hoyratça kapamaktadır.

YUNAN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER :

GÜLLER GİBİ

Beni baştan çıkardı arabın kızı;
Ölüyorum, a dostlar, Didima için!
Karaysa, ne var sanki, kömür de kara;
Hele bir kez tutuştur da o zaman gör:
Yanar durur, ışıl ışıl, güller gibi.

Asklepiades
(İ.Ö. III. Yüzyıl)

PAN TANRI KAVAL ÇALIYOR

Melemesin gebe koyun, sular akmasın!
Çıt çıkmasın kuytu kovuktan!
Halaya kalktı orman ve su Nimfa'ları;
Dağı taşı çın çın öttüren,
Yedi kamışlı kavalını çalıyor Pan.

Platon (?)

MEZAR

«İhtiyarlıyoruz!» demez miydim sana?
«Yüz göz buruşur, sevişenler ayrılır!»
Demez miydim? Al işte geldi o günler!
İşte ağardı saçlarımız, kocadık.
Nerde ağzının o eski güzelliği!
Hani türlü diller döken aşıkların?
Bir mezar gibisin sen artık, bakmadan
Geçip gidiyoruz, kibirlim, önünden.

Rufinus
(İ.S. II. Yüzyıl)

MİRON USTANIN İNEK YONUSU İÇİN

Öyle bir ustalıkla yondun ki beni Miron,
Otlamaya başlardım tutmasa taşla kurşun.

Sidonlu Antipatros
(İ.Ö. II. Yüzyıl)

Çeviren : Oktay Rifat

FİLOZOFCA DÜŞÜNCELER

Diderot

XXV

Tanrı nedir? Çocuklara sorulan bu soruyu yanıtlamakta filozoflar bile güçlük çeker.

Çocuğun hangı yaşta okumaya, şarkı söylemeye, oyun oynamaya, Lâtinceye, dilbilgisine başlaması gerektiğini herkes bilir. Dinsel konuları öğretmeğe gelince çocuğun yaşına başına kimse bakmaz. Daha bir şeyler anlamaya başlar başlamaz hemen sorulur: Tanrı nedir? Aynı anda, hattâ aynı ağızdan, cinler, periler, hortlaklar, gulyabaniler ve bir de Tanrı bulunduğunu öğrenir çocuk. En önemli gerçeklerden biri, ileride bir gün sağduyusunu ayaklandıracak şekilde, zorla kafasına sokulur. Gerçekten de, yirmi yaşında bir genç, kafasında Tanrının varlığı ile bir yığın boş inanı birbirine karışmış bulunca onu tanıyamıyorsa, bilemiyorsa ve yargıçlarımızın bir sürü namussuz arasında nasılsa içeri tıkılmış olan namuslu bir kişiye davrandıkları gibi davranıyorsa bunda şaşılacak ne vardır?

XXVI

Tanrı bize çok erken anlatılıyor. Üstelik, varlığı üstünde de yeteri kadar durulmuyor. İnsanlar Tanrıyı aralarından uzaklaştırarak bir tapınağa kapatıyorlar. Tapınağın duvarları onun görüşünü sınırlandırıyor, bu sınırın dışında asla var olamıyor. Ne kadar sağduyusuz olursanız olunuz, düşüncelerinizi daraltan bu bağları koparı-

nız. Tanrıyı yaygınlaştırınız. Onu bulunduğu her yerde görünüz, ya da bulunmadığını söyleyiniz. Eğer eğitecek bir çocuğum olsaydı, Tanrıyı ona gerçek bir arkadaş yapardım; ondan büsbütün yoksun olmaktansa tanrıtanımaz olmak belki de onun için daha az eksiklik olurdu. Bâzan kendisinden daha kötü bildiği başka bir kimseyi ona örnek gösterecek yerde, kabaca derdim ki: **Tanrı seni dinliyor, yalan söylüyorsun.** Gençler duygularına kapılmak isterler. Ben de onların çevresini tanrısal varlığın açık belirtileriyle donatırdım. Meselâ benim evimde toplanmışsak orada, aramızda Tanrıya da bir yer ayırır ve öğrencime daima şöyle derdim: «Burada dört kişiyiz, Tanrı, dostum, bizi yöneten kişi ve ben.»

XXVII

Bilgisizlik ve meraksızlık çok yumuşak iki yastıktır. Ama onları öyle bulmak için insanın Montaigne'inki gibi olgun bir kafası olmalıdır.

XXVIII

Ateşli kişiler şüphecinin tasasızlığı ile bağdaşamazlar. Onlar, hiç bir seçme yapmamaktansa, rasgele de olsa bir seçme yapmayı, belirsizlik içinde olmaktansa aldanmayı severler. Kendi kollarını hor görseler de, suların derinliğinden korksalar da, zayıflığını bile bile gene de suya uzanan dallara tutunurlar. Kendilerini akıntıya bırakmaktansa dallara takılı kalmayı tercih ederler. Hiç bir şeyi temelli incelemedikleri halde her şeye güvenirler. Hiç bir şeyden şüphe etmezler, çünkü bunun için ne sabırları vardır, ne de yürekleri.

Karara vardıkları pek az konu arasında tesadüfen gerçeğe raslarlarsa onu gözü kapalı bulmamışlardır da sanki bir vahiyle ansızın bulmuşlardır. Onlar inaksal (dogmatik) kişilerdendirler. Som sofular onlara meczup (tanrıdan esinlenmiş kişi) derler. Ruh dinginliği (sükûneti) ile kararsızlığı nasıl birleştirebileceklerini kestiremiyen

bu çeşit tedirgin kişileri çok gördüm. «İnsan ne olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini, dünyaya niçin geldiğini bilmeksizin mutlu yaşamanın yolunu bir bulsa!» Şüpheci kişi bütün bunları bilmemekle övündüğünü söyler, hem de mutsuz olmadan: durumumu öğrenmek istediğim zaman varlığımın sebebini bulamayışım benim kabahatım değildir ki. Bilinmesi benim için imkânsız olan bir şeyi, hayatım süresince bilemiyeceğim, bundan üzüntü de duymayacağım. Şüphesiz, yoksun olduğuma göre benim için çok gerekli olmayan, edinemiyeceğim bilgilere ulaşamıyorum diye ne diye üzülecekmişim? Çağımızın ileri gelen dehalarından biri (x) şöyle der: dört gözüm, dört ayağım, iki kanadım olmadığı için nasıl üzülmüyorsam bunun için de üzülmem gerekmez.

XXIX

Benden gerçeği araştırmam beklenmelidir, yoksa onu bulmam değil..Bir safsata beni kesin bir kanıttan daha çok etkiliyebilir mi? Gerçek sandığım yanlışlara inanmak, yanlış bellediğim gerçekleri ise atmak zorundayım. Fakat bu aldanışta korkacak ne var? Bu dünyada aklı var diye hiç kimseye öte dünyada ödül verilecek değildir. Aklı yok diye de kimse cezalandırılabilir mi? Düşüncelerini akla yatkın yürütemedi diye bir insanı mahkûm etmek, onun bir akılsız olduğunu unutarak ona karşı, kötü bir kişiymiş gibi davranmak demektir.

XXX

Şüpheci kimdir? Şüpheci, inandığı her şeyden şüphe eden, aklının ve duyularının ona doğru diye gösterdiklerine inanan bir filozoftur. Daha açık ve kesin bir şey mi istiyorsunuz? Pyrroncu bir şüpheciye içinizden hak verirseniz siz de şüpheci olursunuz.

(x) **Voltaire**

XXXI

Hiç bir zaman ele alınmamış bir konu tanıtlanmamıştır elbet. Ön yargısız bir incelemeye konu olmamış olan da incelenmemiş demektir. Onun için şüphecilik gerçeğe doğru atılmış ilk adımdır. Fakat şüphecilik genel olmak gerektir. Çünkü genellik bu konuda bir denektaşıdır (mehenktaşıdır) Eğer Tanrının varlığından emin olmak için filozof şüphe etmekle işe başlarsa, bu sınavdan kurtulabilecek başka konu kalır mı?

XXXII

İnanmazlık, kanmazlık çoğu çoğu, akılsız adamın kusuru, kanağanlık ise akıllı adamın kusurudur. Akıllı adam olabilirlerin sınırsız genişliği içinde uzağı görmeğe çalışır, akılsız adam ise gözü önünde oladuranı bile göremez. Birincinin korkak, ötekinin ise gözüpek oluşu belki de bu yüzdendir.

Çeviren : **İsa Öztürk**

o

SANATIN ve POLİTİKANIN ÖZÜ

Melih Cevdet Anday

Biz toplulukta, sanatçının özgürlüğü savunulurken, iyi niyetli, ileri görüşlü biri :

— Peki, onu büsbütün mü başı boş bırakmalı? diye sordu. Şaştım kaldım. Demek sanatçıyı dizginlemek gerektiği düşüncesine öylesine alışmışız ki, sanatçının özgürlüğü savunulurken bile «Yoksa çok mu ileri gittik?» diye korkmaktan kendimizi alamıyoruz, «Sanatçı istediğini yapsın!» diyemiyoruz bir türlü; böyle davranmakla, bunca yüceltilen, sayılan, sevilen sanat gibi bir uğraşın işçisini beygir, öküz, eşek benzeri bir duruma düşürdüğümüzü anlıyamıyoruz; başı boş bırakılırsa saldıracak, yıkacak gibi geliyor bize sanatçı. Gerçi bu davranışta bile, sanatın büyük gücüne inanç duygusu saklıdır. Sanatın büyük bir gücü olduğuna inanıyoruz, bu yüzden de o gücü kullanmakta sanatçının bütün bütün özgür olmasından korkuyoruz. Biz onu yönetelim de, sanat kötülüklere yaramasın diye düşünüyoruz.

İyi ama, sanatın ne zaman iyiliklere, ne zaman kötülüklere yarayacağını biz sanatçıdan daha mı iyi biliyoruz? Ayrıca bu düşüncede bir çelişki de var: Sanatın büyük bir güc olması, ancak özgür bir kafadan doğması ile gerçekleşir. Biz o özgürlüğü sınırladıkça, dizginledikçe, sanatın gücü de azalır.

Gerçekte sanatçı büsbütün özgür müdür? Onun işine karışan yok mudur hiç? Onun kişiliğini yapan, yaratıcılığını belirliyen etkenlerden söz edilemez mi? Bunlar vardır, bunların varlığı yatsınamaz. Sanatçı, okurlardan, sanatçılardan, eleştirmenlerden kurulu bir sanat çevresi-

nin etkisi altındadır. Dahası, türlü uğraşlardaki insanları etkiliyen toplumsal, siyasal sorunlar, onu da oluşturur, onun da yönünü çizer. Ama «Sanatçıyı büsbütün de başı boş bırakmamalı.» diye düşünenler, bu etkenleri saymıyorlar; onlar sanatı düpe düz politikacının buyruğunda görmek istiyorlar. Çünkü politika, bir toplumun genel gidişini belirliyen başlıca güc olarak, sanatın da üstündedir onlara göre.

Ama bakalım, politikacı, sanatçıyı etkilemek, onun yaratıcılığını biçimlendirmek işini başarabilir mi?

Bugün bir düşünürün, bir yazarın, bir sanatçının karşı karşıya bulunduğu en önemli sorun, seslendiği kitle ile ilişki kurup kuramaması sorunudur. Burjuvalar, yükselen bir sınıf oldukları çağlarda, sanatçıları ile mutlu bir ilişki kurabilmişlerdi. Bugün işçi ve köylülere gelince, onların uyanmış olanlarını ilk adımda kavrayan, etkiliyen güc, politika gücüdür. Bütün ezilen ve kurtuluş bekliyen sınıfların savaş biçimlerinde görüldüğü gibi, işçilerin ve köylülerin de başlıca kayguları, politika yolundan nenin ne ölçüde gerçekleşebileceğidir. Böyle olduğu için de, politikaya biçim veren en büyük etki, bugün köylüden ve işçiden geliyor. Başka bir deyişle, köylü ve işçi, özellikle az gelişmiş ülkelerde, edilgen olarak günün politikasını belirlemektedir. Demek köylüye ve işçiye gitmek, ona dayanmak istiyen bir politikacı, politikaya atılmadan önceki yüce düşünce ve ülkelerinden, köylü ve işçinin toplumsal görüş ve düşünüşü ölçüsünde, ister istemez bir takım özgeçilerde bulunmak ya da kendini, kendisinin bir parçasını, belki geçici olarak, saklamak zorunda kalacaktır. Sözgelişi eğer bu köylü ve işçi, dinsel duygularında çok alıngan ve tartışma istemez bir durumda ise, gene sözgelişi kendi siyasal, toplumsal inançları gereği lâikliği, dahası dinsizliği benimsemiş olan bir politikacı, onun karşısında bu konuyu enine boyuna tartışmayacak, konuşmasını sonuna dek götürmiyecek, belki de bu konuya hiç değinmemeyi yeğliyecektir. Bunun nedeni, oy kaçırmamaktır; savunusu da, açlıktan ve baskıdan kurtulması istenen insanların, dinsel tutum gibi ikinci kerte önemli

sorunları ile şimdilik uğraşılmıyabileceği görüşüdür. Gerçi bu savunu, kurtuluş bekliyen kitleler için maddesel çıkar amacından başka bir amaca, sözgelişi kurtuluş ve kalkınma için gerekli bir takım düşünsel ve sağtöresel yeni tutum ve davranışlara yer olmadığı gibi yanlış bir görüşü de içeriyorsa da, bunun tartışmasını şimdilik bir yana bırakalım. Demek büyük kitle ile ilişki kurmanın başlıca yolu politikadır ve bu politika, ister istemez, makyavelci bir özü de içinde taşımaktadır.

İmdi bir sanatçı, işini geniş bir okur çevresine ulaştırmak gereğini duyacaktır elbet; ancak bu, politikacının halktan oy istemesine benzetilemez. Oy alan politikacı, eline bir erk geçirmiş olur; ama okur çevresi ile ilişki kuran bir yazar, bir sanatçı için böyle bir şey düşünülemez, ancak kendisini bütünlemiş olur o... Giderek okurunu kızdırdığı zaman da. Şunu da ekliyelim, oy aldıktan sonra politikacıyı kaçınılmaz bir takım değişiklikler beklemektedir, diyelim sakladığı bir takım tasarılarını ortaya koyacak ya da halkı aldatacaktır. Oysa okuru ile ilgi kuran sanatçı, ancak kendi özgürlüğünü, başkalarının özgürlüğü ile karşılaştırmış olur, o kadar. Çünkü düşünce ve sanat alanındaki gelişme, iyi anlamda yorumlanacak bir biçimde de olsa, Makyavelci bir özle birarada bulunamaz. Konuyu daha açarsak, dememiz gerekir ki, politikada tutumlar, davranışlar, şaşırtıcı bir değişme içinde bulunurlar; politikacı, bugün söylediği bir sözü, bugün takındığı bir davranışı, koşulların değişmesi ile, kısa bir süre sonra değiştirebilir. Bundan ötürü politikacıyı yermek de doğru olmaz. Tersine, politikacı bunu yaptığı sürece başarı kazanır, öden verme ve taktik denilen şeylerdir bunlar. Oysa bir sanatçının öden vermesi, taktiklere baş vurması hiç de gerekli olmadığı gibi, ayrıca ve en önemlisi bu gibi davranışlar onun işini değerden düşürür, dahası sanat ve düşünürlüğü yok eder. İmdi, özü gereği taktiklerle yaşama durumunda olan politikacıya, gene özü gereği, sürekli olanın ardından koşan sanatçıyı etki altında bulundurmak tekelinin tanıması elbette yanlıştır. Dahası, iyi bir politikacı, bunu istememelidir de...

Çünkü onun, uğraşı gereği, savunamıyacağı, ortaya atamayacağı doğruları, sanatçı savunmak ve ortaya atmakla onun işine yardım etmiş olur.

Ya böyle yapmazsa? Ya tersini yaparsa ne olacak?

Ama bu kuşkular, politikacı için de doğrudur.

Toplumcu bir arkadaşım sanatı bilimin kontrol edebileceğini söyledi. Burada bilim, bilimsel yöntemler ve veriler anlamında kullanılmıştı. Sözgelişi o arkadaşım Elliot'un hristiyanlık propagandası yaptığını, bunun da bir gericilik olduğunu ileri sürmüştü. Elliot, yalnız hristiyanlığın değil, Budizm'in de propagandasını yapar. Ama Elliot'u okuyup hristiyan ya da Budist olan yoktur. Gogol, özü mistik olmasına karşılık, büyük bir toplumsal yergi yapıtı vermiştir. Dostoievski'nin, önce gerici sayılıp sonra bu varsayımdan vazgeçilmesi de üzerinde durulması gereken bir olay. Toplumcu eleştirmen bir arkadaşım bir toplumcu yapıt sayılagelen bir hikâyemizin, toplumculuk ilkelerine aykırı olduğunu bir türlü anlatamadığını söylüyordu. Demek, toplumculuk ilkelerine uymayan bir hikâye, toplumculuk propagandasında işe yarar sanılabiliyor. Bu örneklerden çıkarmak istediğim sonuç, bilimin, bilimsel yöntemler ve verilerin, bir sanat yapıtının değer ve etkisini tam olarak saptamağa yaramadığı, hiç olmazsa yetmediğidir. Bugün bizim şiir piyasamızda, ya da okurlar çevresinde, süslü, anlaşılması güç, alışılmamış görütlerle dolu bir şiir olarak görülen Eluard'ın «Hürriyet» şiiri, karşı-koma Fransa'nında, bir devrim şiiri idi.

Elliot Hristiyanmış... Anlıyamıyorum böyle sözleri. Kozmonotların uzayda Ave Maria dinlediklerini gazetelerde okudum. Ben de bayılırım Ave Maria'ya. Hem sonra hristiyanca özünden ötürü koca Bach'ı da bir yana bırakmak gerekmiyecek mi? Nâzım Hikmet'in şiirlerini sevenler içinde komünizm düşmanlarının sayısı hiç de az değildir.

HALKA GÜVEN

Sabahattin Eyuboğlu

Ey Halk Ana, önünde sonunda sensin herşeyi yoluna koyacak olan: Sen, hor görülen, sömürülen, kandırılan, ezilen, çiğnenen, ama can düşmanlarını bile ak südün, sağduyun, hoşgörünle besleyen, şımartan, başına belâ eden; sen, ısırganı ve buğdayı ayni cömertlikle yeşerten bereketli toprak, sana düşecek önünde sonunda akla karayı seçmek, kurda kurt, kuzuya kuzu demek.

Binlerce yıldır nasıl aldatıyorlar seni, nasıl sömürüyor, kanatıyorlar seni. Na peygamberler, ne kırallar, ne padişahlar, ne zorbalar senin adına başa geçtiler ve sana haram ettiler bu güzelim dünyayı: sana, dünyanın öz sahibine. Konuşmayı, düşünmeyi, sevmeyi, türkü söylemeyi, senden öğrenenler, konuşmayı, düşünmeyi, sevmeyi, türkü söylemeyi kaç kez yasak ettiler sana. Hem de ne diye? Senin mutluluğun öyle gerektiriyor diye. Senin mutluluğunu gerçekten isteyenler geçmiyor mu zaman zaman başına? Geçiyor, daha doğrusu bıçak kemiğe dayanınca sen öylelerini geçiriyorsun başına. Ama en güzel elmalar gibi onlar kurtlanıyor en çok. Bir de bakıyorsun dün senli benli olduğun adam siz biz demeğe, anlamadığın diller konuşmaya, senin sevmediklerinle sevişmeye, can düşmanlarınla cilveleşmeye başlıyor. Üstelik çıkarı için kardeşini, kendi kendini vurduruyor sana. Çünkü sen, bütün yaratıcılar gibi, Tabiat Ana gibi, kolay kaptırırsın kendini, yellere, sellere verirsin kendini. Canavar soluğunu bahar sanıp çiçek açıverirsin. Hırsız gelir, dostunu öldürüp postunu çalar giyer, sen postun arkasından gidersin. Kızıl kumaşlarla aldatılan boğalar gibi kızıştırır,

yorar, tüketirler seni. Oyuna geldiğini anladığın zaman iş işten geçmiş olur çok kez. Sırtında taşıyıp suratlarını bile görmediğin nice kuş beyinliler ne uçurumlara sürüklediler seni kendileriyle birlikte. Tâ Firavunlar zamanından beri ne kargalar besleyip oydurdun güzelim gözlerini.

Ey Halk Ana, Güzel Ana, Cömert Ana, Kör Ana, bütün aldanışların yıkmadı seni; çünkü hep hak uğruna, doğruluk adına aldattılar seni. Düştüğün bataklarda özlediğin mutlu dünya hep kaldı önünde çoban yıldızı gibi. Aldandığın için seni övecek değiliz, ama yermeğe de hakkımız yok. Çirkin aldanış, iğrenç aldanış, seni aldatmakla mutluluğa ereceğini sananların aldanışıdır. Sen uyandıkça sırtından sapır sapır dökülen o sömürgen, o sürüngen, o gerici aldanışlardır. Hak uğruna aldananın mutsuzluğu, hak adına aldatanın mutluluğundan yeğdir.

Kimsenin değiştiremiyeceği bir gerçek var ortada: Senden kopan, uzaklaşan, iyiden, güzelden, doğrudan da kopup uzaklaşıyor ister istemez. Bugün dünyamızın özendiği, yöneldiği Batı Kültürünün baş özelliği nedir aslında? Bilimlere ve sanatlara halkın sahip çıkıp, Saraya ve Kiliseye inat kendi sesini, kendi dilini, kendi rengini yüceltmesi değil mi? Bu kültürün beşiği sayılan Rönesans, antik dünyanın yeniden doğuşundan çok halkın uyanışı demektir. Dante'nin, Shakespear'in, Montaigne'in, Cervantes'in, Bocaccio'nun ve daha nice Batı klâsiklerinin gördükleri BÜYÜK İŞ halkın dilini kültür dili yapmaları, yâni Hakkın sesiyle Halkın sesini birleştirmeleri olmuştur. O zamanlar bu ustaları, kültürü ayağa düşürmekle suçlayanlar birer ukalâ dümbeleği olarak kenarda köşede kalmışlardır. Bugün de halkı küçümseyen lâtince, arapca yerine fransızca, ingilizceyle çalım satan kendini beğenmişlerin kalacakları gibi. Baskı makinesinin Batı kültürünün doğuş günlerinde bulunmuş olması bir raslantı değildir. Batı kültürü halktan yana olduğu için bulmuştur baskı makinesini. Ne yazık ki, halktan yana oldukları için Anadolunun başına geçen Osmanlılar, halktan ayrıldıkları için baskı makinesinin Anadolu'ya girmesine ikiyüz yıl, dile kolay, ikiyüz yıl engel olmuşlar!

Batı kültürü Hacivata karşı Karagözü tutmuş kültür diye tanımlanabilir. Diyeceksiniz ki şu benim kullandığım «tanımlanmak» terimi de Karagözü huylandırabilir. Doğrudur. Ama ben bu terimi niçin kullandığımı Karagöz'e anlatabilirim de Hacivat'a anlatamam: Bütün mesele burada. Hacivat donmuş bir kültürün adamıdır; Karagöz'se, bütün bilgisizliğne karşın, söz dinler, anladığı kadarını söyler, aklı yatıncaya kadar ne demek istendiğini sorar ve Hacivat'ın dolaplarına düşmek pahasına da olsa, olumlu işlere girişir. Mutlu azınlığın çıkarcı temsilcisi Hacivat, Karagözün ve halkın dost gözüken düşmanıdır. «Yâr bana bir eğlence» diye çağırdığı Karagöze kendi çıkarına işler teklif eden Hacivat, sanat bahanesiyle Halk devletine, Atatürklere, İnönülere kazık atan aydınlara çok benzemiyor mu?

Bana sorarsanız. Atatürkün getirdiği ilkelerin en önemlisi halkcılık ilkesidir. Onun yalnız zaferlerini değil, politika, tarih, dil, bilim üstüne düşüncelerini açıklayan da bu ilkedir. Atatürk halktan yana olan Türkiye demektir. Öyle olduğu için Padişahı da, Halifeyi de, yurt dışı etti ve İstiklâl Savaşını kazanan haktan yana bir devlet kurdu. Fesi, püskülü, çarşafı, Arap ağzını ve yazısını, eski yasaları halktan gelmedikeri, halka karşı oldukları için attı. Ama halkı sömürgenlerinden kurtarmak, sosyal adaleti gerçekleştirmek bir buyrukla olacak işlerden değildi. Tanrılar, peygamberler de başaramamıştı bunu. Halk uyana uyana kendi yapabilirdi bunu ancak. Atatürk'ün kurduğu parti, Halk Partisi gerçekten halkın partisi olsa, olmakta diretseydi, halkın sırtından geçinenlerle ahbaplığa, pazarlığa girişmese, belki de yaşayabilmek için girişmek zorunda kalmasaydı, yeni Türkiye bugün uygarlık yolunda bulunduğu yerin çok ilerisinde bulunacaktı. Şaka değil, şu bizim Anadolu halkı koca islâm dünyasında iç ve dış sömürgenlere karşı ilk zaferi kazanmış halktır. Kendisine inanan o yaman önderin ardından ne aşılmaz hendekleri atlayıp geçti bu halk. Diyeceksiniz ki ayni halk kendisini eşek yerine koyanların ardından gerisin geri de gitti. Doğru. Ama ben de size halkın Nasrettin hoćasıyla

diyeceğim ki, hırsızın hiç mi kabahati yok? Atatürk'ün, yâni halkın dostu diye ortaya çıkıp, oy avlayıp Atatürk'ün, yâni halkın, can düşmanı olan yobazlar, sömürgenler, kafatascılar alaturkacılarla altan alta işbirliği yapanların, kendilerine develer, nerdeyse insanlar kurban ettiren iki yüzlü devlet adamlarının hiç mi günahı yok? Atatürkün sanki mezarından çıkıp yaptığı 27 Mayıs'tan bile ders almayıp hâlâ sarıklara, sakallara yapışıp halkın sırtına binmek isteyenlerin hiç mi suçu yok?

Ne garip, ne acıklı ve ne gülünçtür ki, halk adına devrim yapanlar çok kez aralarındaki halk düşmanlarını, bulanık suda balık avlayanları temizlemek şöyle dursun, ister istemez, baş köşelere oturtmuşlardır. Bu yüzden, yalnız bizde değil, bütün insanlık tarihinde devrimler kendi kendini yıktıkları duvarları kendileri yeniden örmüş, Fransada olduğu gibi derebeylerinin yerine kıralı, kıralın yerine Napoleon'u, Napoleon'un yerine bankerleri oturtmuşlardır. Önünde sonunda halk, yalnız halk kendi düşmanlarını, kısa bir süre için de olsa, temizlemiştir. Neden böyle oluyor. Doktrinci dostlar şıp diye verirler size cevabını, ben veremem. Sadece şunu söyleyebilirim ki, bugünedek devrimler karşı-devrimleri içlerinde getirmek zorunda kalmışlardır. Ama bu bir tabiat kanunu değil, bugünedek devrimlere halk adına küçük bir azınlığın önayak olmasından, ve bu azınlığın başa geçer geçmez sağ duyusunu, daha doğrusu halk duyusunu yitirmesinden doğmaktadır. Eski Yunan sitelerinde zaman zaman olduğu gibi halk kurduğu devleti hergün yıkıp yeniden kuracak kadar bir arada, bir bağırışta toplanacak durumda olsaydı, halk düşmanları zor yuva yapabilirdi tepesinde. Yunan mucizesi dedikleri şey, bence, bir ara, belli bir yerde, halkın kendi işini kendi görmesinden doğmuştur. İnsanlığın bugünedek hiç bir yerde insanseverlerin buyruğuna girmemiş olması ne yazık ki bir gerçektir, ama bu gerçek de tabiatın bir kanunu gereği değil, halk adına oynanan bir oyunun, yoksullar adına oturulan havyarlı sofraların, politika kokteylerindeki sırıtmaların bir sonucudur.

Ey Halk Ana, sen ki bize konuşmasını, türkü söylemesini, haksızlığa karşı komasını, tanrılar, peygamberler, kırallar, önderler yaratıp topunu birden alaşağı etmesini öğretensin; kurduğun yeni Türkiyeyi vardığın Demokrasiyi, oyladığın Ana Yasayı kendin koru; taştan çıkardığın ekmeği kurda kuşa yedirme. Tanrı çoktan sana bırakıp gitti güzelim dünyayı: Onu cennete çevirecek sensin.

Amin, diye eğlenecek benimle bir dostum şimdi, biliyorum; eğlensin. Ben de az mı eğlendim onun kendini beğenmiş aklıyla? Halktan başka hangi güç, halka dayanmayan hangi güç geliştirebilir demokrasiyi? Halk Partisini de, ondan çok daha ileri olan İşçi Partisini de yaratıcı, verimli, sevinçli bir ortama getirebilecek olan halktır, birbirinin kuyusunu kazan sözde aydın, hattâ özde aydın kişiler bile değil. Halkı küçümseyenler halkı yönetmeğe kalkmamalı: Öyleleri halka hizmet edecek yerde hizmet bekliyorlar halktan. Hele halk dayakla adam olur diyenler yok mu, onları dokuz köyden kovmakla kalmamalı, onuncu köye girmemeleri için sıkı tedbirler almalı.

Halkı küçümseyen ve aldatanların sağı solu yoktur bence. Böylelerinin sağcısı da solcusu da gericidir, kendini beğenmiştir, hizmet etmek değil hizmet görmek isteyendir, başa geçer geçmez başımızın belâsıdır. Çağımızın kılığına giren bu Ortaçağ kalıntıları, bu kuzu postlu kurtlar, hasta kişiler, içleri zehir dolu bencillerdir çoğu zaman. Ezmek için yükselir ve yükselmek için ezilmeyi de göze alırlar. Dürüst halk adamları, gerçek bilginler, gerçek sanatcılar, alnı açık memurlar, işini bilen işçiler **pir aşkına, fakir aşkına** çalışa dursunlar, böyleleri hiç bir işin ehli olmadan en büyük işin başına geçebilir, değil bir memleketin koca dünyanın kaderiyle oynayabilirler. Çünkü yarına göre geri olan bugünün en ileri toplumlarında, örneğin Almanya da bile, devlet bir çılgının eline geçmiştir. Bu belânın sorumlusu halk değil, halkı aldatan aydınlar, oy avcıları, para babalarıdır, unutmıyalım.

Uzun sözün kısası, bugün dünyamızı da, bütün şanlı tarihine karşın çoğunluğu yoksul milletimizi de savaştan

barışa, yâni mutluluğa götürecek olan büyülü anahtarın adı Halk'tır. Ama halk sadece ne çoğunluk demektir, ne de çoğunluğun henüz seçmesini iyi bilmediği, ya da aldatılarak seçtiği temsilciler. Halk hepimizde ortak olan, hepimizde başkalarına çevrik olan, halden anlayan, insanca, kardeşçe duyulan bütün coşguların tümü, kişisel çıkarların ötesidir. Devletimizi bu tüme, bu öteye götürecek yol da bugün için demokrasidir, rejimlerin en parlağı, en Eflâtuncası değilse bile, en az kötüsü ve en Atatürkcesi olan Demokrasi. Her çocuğun geçirdiği hastalıkları geçirmekte olan bugünkü demokrasimizle alay eden dostların sabırsızlıklarını hoş görebiliriz, ama bu davranışın bizi halktan yana götüreceği çok su götürür. Halkla birlikte, halkın yararına bir savaşı kazanmamış bir diktatör, Tanrı da olsa, bütün dileklerimizi en kestirmeden yapacak gibi de görünse, ister istemez halkın başını belâya sokacaktır diyorum ben. 1963, 64, ve belki daha öte bir kaç sene yapmamız gereken iş, 27 Mayıs Ana Yasasını savunma, A.P. nin başa geçme pahasına da olsa (ki zor geçer bence) seçim sonuçlarına katlanma ve bu arada, hiç kimseye, hattâ, en büyük devlet adamımızın, bence çağdaş dünyamızın sayılı devlet adamlarından biri olan İnönü'ye bile güvenmeden, halkı uyarmaya daha doğrusu onu kandıranların suratlarından maskelerini atma, Devletin bitlerini temizlemeye çalışma ve sömürülen insan kardeşlerimizin birleşip, örgenleşip haklarını savunma, kendine yararlı kurumları, örneğin Halk Evlerini ve Köy Enstitülerini geliştirmelerine yardım etmedir bence. İnönü'nün yola getiremediği eşraf temsilcilerini, Sirer'leri, Hatiboğullarını yalnız uyanan halk yola getirebilecektir.

GÖÇMENİN YAKINMASI

Çalışarak kazandım ekmeğimi, yedim
Sizler gibi. Hekimim, daha doğrusu: idim.
Saçımın renginden mi, burnumun biçiminden mi
Günün birinde ekmekten evden ettiler beni.
Elele, yanak yanağa yedi yıl
Koynuna girdiğim kadın
Başvurdu yargıçlara saçımdan ötürü
Kazandı dâvayı, kurtuldu attı başından beni.
Ormanlarda koşuştum gece yarıları
(Yanlış bir ana doğurmuş beni besbelli)
Yaban saymıyacakları bir ülke aradım durdum.
Yatacak yer dilendiğimde
Utanmaz, dediler kovdular beni.
Utanmaz değilim: y i t i ğ i m.

A. Cimcoz B. Brecht

TAVLA OYUNU

Halikarnas Balıkçısı

Hittitler Anadolu'ya geldikleri zaman orada yirmi dilin konuşulduğunu gördüler, bunların arasında altı tanesini resmî dil diye kabul ettiler. Hittitler -gramer ve sentakslarının gösterdiği gibi- İndo Avrupasal idiler. Ama dolaylarındaki Mezopotamya kırallıklarından «Mittani» ve «Hussit»lerin tanrıçalarını kabullendiler. İ.Ö. 1370'de Lübnan'a vardılar. Batıya doğru İyonya'ya (Yunan sözü oradandır) vardılar. İzmir'de Yaman dağlaında (Sipilos dağları) kabartmaları var: Başlangıçta batıya doğru «Dardanya»lılar, Frigya'lılar, Libya'lılar Karya'lılar vardı, güneye doğru Arzawa'lılar, doğu yönlerinde Harri'ler, Hissu'lar, Mittani'ler, kuzeye doğru Kissuvatna'lılar vardı. Bu toplumların tanrıçalarını Hittiler kendi tanrılar panteonuna kabul ettiler. Hittitler, «Sana Arinna diyoruz ama asıl adın Hepa'dır» diyorlardı. Hepa Kupapa ya da Kibele'nin başka ismidir. Yerine ve diline göre tanrıçanın adı değişir. Yoksa hepsi de aynı Ana tanrıçadır. Hittitler Ana tanrıçaya «bir çok adlı tanrıça» diyorlardı.

Bu tanrıça Toros dağlarının tanrıçası Sausga ile bağlantısı vardır. Babil'de Anadolu «Tanrıların İştar'ı» diye çağrılırdı. Bir de «Çagırı'ların İştarı» deniliyordu. «Tarlalar» zarların atıldığı dörtken çizgili masa (tavla) ya da «palet» idi. «Çagırılar» papaz zarı atmazdan önce tanrıçayı çağırmasıydı. Bu, bakla falı gibi bir şeydi. Papaz tanrıçayı çağırıp bir şeyler soruyor, sonra zarları atıyordu. Zarlar hangi dörtken haneye düşerse ondan tanrıçanın cevabı çıkıyordu. Bu, Astragalomansiya, yâni toparlacıklar yoluyla fal açmak ya da atmaktı.

Önçeli zar atılmaz, ama beş tane (daktil) aşık kemiği atılırdı. Bu aşık kemikleri sonradan stilize edilerek mimarsel bir süs oldu (resme bakınız). Sonradan aşık kemikleri yerine altı satıhlı zar (yâni küb) kullanıldı. Zarların her yüzünde sayıyı gösteren noktalar değil ama kutsal işaretler vardı. Zarların ne zaman icat edilerek aşık kemikleri yerine kullanıldığı kesin olarak bilinmiyor. Homerik «saga» larda, zarın Girit'de Palamedes tarafından icad edldiği söylenir. Yukarı aşağı İsa'dan iki bin yıl önce demektir. Hittit başkenti Hatusas kazılarında zarlar bulunmuştur. (Örneğin, pek eski zamanda Efes'in adı Asya idi. Bir kente, orada tapınılan tanrıçanın adı verilirdi çokluk; Atina gibi. Tanrıça Asya sonra Artemis oldu (Artemis sözü Grekçe değildir. Asya sözüne ilk önce Homerin İlyada'sında rastgelinir. Hittitçesi Asuva'dır. Lidya zamanında yalnız batı Anadolu'ya Asya denirdi. Romalılar zamanında bütün Anadolu'ya Asya denildi. Asya sözü bütün kıtaya yayılınca. (İ.S. 400 yılında) Anadolu yarımadasını, kıtadan ayırtetmek için ilk defa olarak küçük Asya sözü kullanılmaya başlandı).

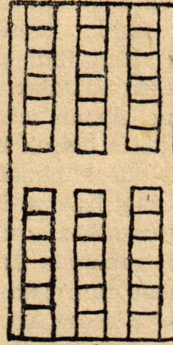
Lidya'nın başkenti Sardis kazılarında da kenarları onbeşer santimetre uzunluğunda zarlar bulunmuştur.

Demek ki, ilk önce beş aşık atılırken, sonraları altı yüzlü oldukları için beş zar atılıyordu. Atılan yerin adına sonradan tavla denildi.

Hittit güneşi denilen tenis raketine benziyen paleti, kimi arkeolog, zarların yâni-kutsal tefeülde- atıldığı yer sayıyorlar. Başka arkeologlarsa, bu maden paletin dinsel törenlerde, çarpılarak dinsel bir çıngırtı yapmakta kullanıdığını ileri sürüyorlar. Bizce Hittit güneşi zarların atıldığı yerdir. Çünkü :

Efes'teki Artemis tapınağı -ki dünyanın yedi şaşılacak yapıtlarından biriydi- kazılırken alt katta fil dişinden, dörtken haneli masalar, bir de üzerleri elmas gibi değerli taşlarla süslenmiş zarlar bulundu. Onlar şimdi British müzesindedir.

Vaktiyle kutsal ve dinsel âletler olan aşıklar ve zarlar gibi tavla da Romalılar zamanında eğlenceli oyunlar hali-

Efes harabesindeki mermer tavlalar

ne getirildi. Efes'te her biri birer metre boy ve ende, ve yirmi otuz santimetre kalınlıkta mermer tavlalar bulunmuştur, kazılarda. (Resme bakınız). Bunların sağlı sollu iki yanının her birinde üç pek uzun dörtken vardır. Her uzun dörtken altı küçük dörtkene ayrılmıştır. Uzun dörtkenlerin toplamı altı uzun dörtken olur.

Artemis putunun belinden aşağıya her biri altışar küçük dörtkenden ibaret üç uzun dörtken vardır. Putun heykelini yapan heykeltraş, bir tanrı, ya da tanrıça putu yaptığı için, putu hava ve hevesine uyarak istediği gibi yapmakta serbest değildi. Artemis'in üzerindeki süsler, pek önemli kutsal sembollerdir. Onlar zavallı insanoğlunun dinsel tarihinde önemli yer tutarlar.

Günümüzün tavla oyununda, bu kutsal dinî törenlerin araçlarından kalma-üçken olarak- altı haneyle, bir de zarlar kalmıştır. Tavlayı oynayanlar, uzak geçmişte, bir insan toplumunun başka bir insan toplumuyla savaşıp savaşmaması kararına, zarların sallanıp sallanıp atılmasıyla varıldığının farkına varmazlar. Zaman geçer, her şey değişir, ciddî sanılan şeyler bir gün gülünç olur.

İNANMIYORUM

İnanmıyorum cennete
İnanmıyorum
Papazın anlattığı cennete inanmıyorum.
Gözlerinedir bütün inandığım
Bana ışıklar saçan gözlerine.
İnanmıyorum Tanrıya
İnanmıyorum
Papazın anlattığı Tanrıya inanmıyorum
Gönlünedir inandığım gönlüne
Başka Tanrı neme gerek
İnanmıyorum kötülüklere
İnanmıyorum
Cehenneme de inanmıyorum
Azabına da
Bir gözlerinedir inandığım
Bir de katı yüreğine...

H. Heine'den Çeviren :
İsmet Zeki Eyuboğlu

BİR BELGE

Orhan Duru

Dinleyiciler kürsünün önünden başlıyarak gerilere doğru gittikçe kalabalıklaşarak uzanıyor. Büyük bir kısmı rahat koltuklarına gömülmüşler ve birbirlerine kâğıtlar uzatıyorlar, birbirlerinin kulağına eğilip fısıldaşıyorlar. Tavandan büyük bir avize sarkıyor. Nereden geldiği belli olamayan ışıklar yansıyor bu avizede yanıp dönerek.

Salonu sis gibi bir sigara dumanı ve boğucu bir sıcak kaplamıştı. Durduğum yerde hem terliyor, hem soluk almakta güçlük çekiyordum.

Koltuklarda oturanlardan başka ayakta duranlar vardı. Bunlar en çok giriş kapılarına yakın yerlerde öbekler yaparak, gözlerini bana dikmiş bekliyorlardı. Ama ancak ön sıralarda bulunanların yüzlerini seçebiliyordum. Sigara dumanı, loş ışık daha ötesine izin vermiyordu. Daha ötesinde sanki yokluk ya da sonsuzluk uzanıyordu. Ah, o anda çektiğim sıkıntıyı düşünüyorum. Terliyordum. Diz lerim titriyordu. Ne söyliyeceğimi bilmiyordum.

Balkonlardan bir takım başlar sarkmış, sorgu ile dolu gözler dikilmişti üzerime.

«Bu toplantının saygı değer üyeleri, erdemli kişiler, sağduyuları incelmiş bilinçli varlıklar sizlere sesleniyorum.» diye başladım sözlerime. Bir hışırtı dalgalandı salonda. Sanki herkes bu sözlerimden sonra koltuklara gömülmüş olan kıçlarına yer değiştirtmişti. Arkaya kaykılmış olanlar öne doğru eğilmişti. Kapıların yanına birikmiş insanlar ise daha yaklaşmışlar daha kenetlenmişlerdi birbirlerine. Buradan anlamsız, hiçbir şey söylemeyen yüzlerin biraz daha çoğaldığını seziyordum.

Kürsünün üzerindeki lamba çiğ bir ışık yayıyordu ve bu ışık gözlerimi alıyordu. Lâmba buraya elinde kâğıtla birşeyler okumak için çıkanların okumasına yardım etmek için konulmuştu. Ama ben buraya elimde yazılı herhangi birşeyle gelmiş değildim. Düşüncelerimi haykırmak istiyordum. Düşüncelerimi karşımdaki kalabalığa bir kırbaç gibi indirmek istiyordum.

«Şunu belirtmek isterim ki, konuşacağım şeyler içten inançlarımdır. Özgürlük tutkusuyla yanıyorum. Özgürlük için vermiyeceğim birşey yoktur. Gece yarıları gökyüzünde ölümsüz ay nasıl parıldarsa özgürlük, insanoğlunun karanlık tarihinde öyle birden bire doğmuş, yücelmiştir. Buna siz karar vereceksiniz. Burada alacağınız karar özgürlüğümüzün kısıntısı ya da açılışı olacaktır. Burada alacağınız karar özgürlüğün egemen olması, gem vurduğumuz isteklerin salınması olacaktır. Sağduyu sahipleri sizlere söylüyorum. Bitsin artık bu baskı. Özgürlük saldırıya uğramaktadır. Özgürlük heryerde saldırıya uğramaktadır. Onun için burada, bu insanlığın en yüce toplantı yerinde birlikte bir karar almanız, ilerlemeyi önliyenleri, kara düşüncelileri aldığınız bu kararla boğmanız gerekmektedır.»

Bu sözleri söyledikten sonra ön sıralarda bir homurdanma oldu. «Hadi ordan canım.» «Yok öyle şey.» «Saldırıya uğramışsa ne olmuş, n'olacak yâni.» gibi sözler kulağıma geldi.

Karşımda sıralanan yüzlerde bir kıpırdanma sezdim. Yerlerinde sanki oturamıyorlardı. Birbirlerine dönüp bakıyorlardı. Her kelimemden sonra kafalarını sallıyorlardı. Ellerini göbekleri üzerinde çözüp bağlıyorlardı.

«İnsanlara korku salan baskı araçları artık ortadan kalksın.» diyerek konuşmama devam ettim. «Özgürlük son dayanağımız, son düşünce kaynağımızdır. Saldırılar devam ederse zedelenecektir. Durdurulması için birlikte savaşmalıyız. Yoksa teknik başarılar, uzaya gitmeler insanlığı yokoluştan kurtaramıyacaktır. Yoksa o kadar bağlı olduğunuz çıkarlarınız sizi de yok oluştan kurtaramıyacaktır. Yokoluşlarımız hazırlanmaktadır kamu oyu-

nun gözleri önünde. Ey bilge kişiler, aklınıza ve yüreğinize sesleniyorum. Önünüzde diz çökerek sesleniyorum. Yoksa bugüne kadar yaptığımız çabalar boşuna mıdır? Yoksa bunca yıl özgürlük, özgürlük diye çırpınışımız bir kendimizi aldatma mıdır? Yoksa, bu yüce yolda bir yanlışlığa mı kurban olduk? Bana cevap vermenizi diliyorum. Bunca kitap, binlerce cümle, bir düş kurulsun, herkes bu düşle avunsun diye mi yazılmıştır? Böyle olduğunu sanmıyorum. Öyleyse, öyleyse, niçin karşımda duygusuz oturuyorsunuz. Bana alkış tutmanız özgürlüğün kurtuluşu olacaktır.»

«Korkunç bir gerçekle, karşı karşıyayım. Burada, bu büyük kurul önünde bunu itiraf etmek isterim. Susuyorsunuz. Siz beni desteklemeseniz bile ben tek başıma para ile tutulmuş saldırganlara karşı duracağım.»

Bu anda birden gürültüler yükseldi topluluktan. Kapı yanında duranlar birer adım öne doğru yürüdüler. Yeni yüzler ortaya çıktı belirgin olarak. Yumrukların sıkıldığını, havaya kalktığını gördüm. Ayağa kalkan zayıf gözlüklü bir adamın şöyle seslendiğini duydum. «Kimmiş para ile satılmış saldırganlar. Kimmiş onlar açıklasın? Yok öyle birşey. Saldırgan dedikleri hepsi bilinçli olgun kişilerdir. Geri alsın sözünü.»

«Gereksiz gereksiz.» diye bağırdı başka birisi. «Boşuna nefes tüketiyor. Havanda su dövüyor. Keh keh.» dedi birisi de.

Sözü yeniden alarak, umutsuzluk içinde söylenmeğe başladım artık ne söylediğimi iyice bilmiyordum, düşte sayıklar gibiydim :

«Biliyorum yoksa siz bana burada bu yüksek ve yüce kurul önünde her ne kadar, her ne kadar, her ne kadar söz verirken şunu iyice belirtmek isterim ki pek tabiî satılmış saldırganlar ya, kimler olacaktı, kimler, kim veriyor para bunlara bilmiyor muyuz? Bilmiyor muyuz, susuyoruz, pusuyoruz, pısıyorsunuz yoksa böyle birden sizin aranızda öylece ortaya çıktığım için dehşete kapılarak kapıları ardına kadar açarak beni korkutmak mı söylemek istediğiniz nedir? Özgürlük öldü mü? Yoksa özgür-

lük aslında yoktu ki ölsün demek mi bu, bu o mu demek arkadaşlarım ne demek başka sizin davranışlarınız başka ne (Patırtılar, yuhalamalar, sus sesleri, su sesleri, bir bardak su yok mu, bir bardak su içiyorum. kendime geliyorum biraz.) Bunu mu demek istiyorsunuz bana. Özgürlük yanlış bir şey mi? Tabiata aykırı mı? Çıkarlar herşeyin üstün de mi? (Susturun şu cahili, diye bir ses) bilmiyorum, suç mu? Burada siz bu saldırılara engel olmayan bir davranışta bulunmazsanız siz de siz den de sizlerden de, bizimkilerden de, hepinizden de hepinizin de... (Sövmeler, susturun keratayı diye bir ses).

o

BİR «DIL FELSEFESİ» ÜSTÜNE

Emin T. Eliçin

«SOSYAL YAYINLAR» evi sosyalizm ile ilgili beş tane küçük kitap çıkardı kısa sürede: 1) SOSYALIZM nedir? 2) SOSYALİZM ışığı altında BILİM ve DIN, 3) KLASİK ALMAN FELSEFESININ SONU, 4) SARTRE ve MARKSİZM, 5) SANAT ve SOSYALİZM. Hepsi de yararlı, hele bizimki gibi az bilen ve tabulara boğulmuş bir ortamda öğretici, gözaçıcı çeviriler; okurlara, özellikle yabancı dil bilmiyenlere önemle salık veririm.

Bu beş Çeviri'den beni ençok, ilgilendireni Selim MİMOĞLU'nun kotardığı PLEHANOV'dan kısaltma SANAT ve SOSYALİZM oldu, çünkü sanatın insan ve doğa gerçeklerinden ayrılamıyacağı, hele bir söz sanatı olan ŞIIR ve EDEBİYAT'da «soyut, içeriksiz, anlamsız» bir güzellik olamıyacağı yolundaki kanılarıma uygun düşüyor, bu görüşü belgelemek için ta 22 yıl önce çevirip yayınladığım bir SANAT TARİHİ'nin tezini de pekitip destekliyordu: (bk. ALTIN ZİNCİR - Upton SİNCLAİR). Günümüzün soyut soytarılıklarına karşı yarım yüzyıl geriden de olsa PLEHANOV çapında bir yardımcı bulmaktan sevinecektim elbet. Sanat adamını her kişi gibi sorum ve yüküm taşıyan bir yurttaş, bir idealist gibi değil de «dokunulmaz BENLİĞİ» olan özge bir yaratık, sırça köşkünde ya da fildişi kulesinde keyfince sanat büyücülüğü yapan birçeşit ŞAMAN saymak istiyen görüşün yalnız yanlışlığı değil, nerden çıktığını da öğrenmek istiyen bu kitabı hemen okumalıdır. Sanatta biçim, şekil güzelliğinden başka **hiçbir şey** görmek istemiyen, çağlarının büyük düşünce

ve sorunlarına yabancı kalan sanatçıların, ne denli yetenekli olursa olsun, önemli, kalıcı bir yapıt bırakmamış olduklarını, «sanat sanat içindir» ilkesinin nasıl kısırlaştırıcı bir serom olduğunu görmek istiyen genç şairlerimiz bu kitabı dikkatle irdelemelidirler. «Zamanımızın kurtarıcı büyük fikirlerine nüfuz etmek hakikî bir sanatçının kabiliyetini son derece takviye eder; yeter ki bu fikirler onun eti, kanı olsun ve bu fikirleri gerçekten sanatkârca ifade edebilsin!» (S.89)

Yazık ki bana bu yazıyı yazdıran anılan ÇEVRİ'nin çok beğendiğim bu olumlu yanı, yâni IÇERİGI değil de çevirmenin dili, özellikle önsözde yaptığı **hiç beğenmediğim** dil felsefesi'dir.

Kavram yerine mefhum, hattâ nosyon diyen; İncelemeyip tetkik eden, eleştirmeyip tenkit eden, çözümlemeyip tahlil eden; savunmak, toplu (toplumsal), anlam, erdem, içgüdü, dürtü, salt (saltık)... gibi çoktan tutunmuş türkçelere hep osmanlıca, hattâ frenkçe karşılıklarını üstün sayan sayın MİMOĞLU'nun bu davranışına bakan onu yaşlı, hoşlanmadığı yeni akıma uymamak için inadına akıntıya kürek çekmiye kalkan bir Osmanlı Efendisi sanır, seçtiği lâkap bile bu sanıyı destekler gibidir; Oysa sayın MİMOĞLU eski ELİFBA'nın mim harfini bile tanımaz, çünkü Atatürk Devrimleri ortasında dünyaya gözünü açmış bir gençtir. Türkiye ve Fransa'da Felsefe öğrenimi yapmış bir değerli aydındır ve her iki dili aslında iyi bildiği çevrisinden bellidir: Ardında hiç çevri kokusu bırakmadan bütün güçlükleri aşabilmiş... İyice kavramadan hiçbir cümle ve ibareyi aktarmamış. Aranırsa bunlara benzer birçok yargıların Mimoğlu'dan yana olduğu gürülebilir. Yeni dil akımına karşı olması bile bir düşünce, bir görüş olarak hoşgörülebilirdi - eğer bunu pek atak bir iddiaya, yapayanlış bir dil felsefesine dayandırmasa idi!...

Şimdi sayın MİMOĞLU'nun ne dediğini kendi ağzından dinliyelim :

Çevirıdeki aydınlık bu dil felsefesinde de bulunsaydı, iki sayfayı az aşan bu parçayı olduğu gibi vermek ister-

dim; ama orası eleştirilmedikçe durulmıyacak kertede bulanık, eksik ve çelişken olduğu için özetlemek ve yer yer tümlemek zorundayım :

1) Gerçek devrimciliğin dilde de devrimci olmayı gerektirdiği yolunda yıllardan beri kanıtsız olarak ileri sürülen tez yanlıştır, temelsizdir.

2) Bu tezi savunanlar her devrim gibi dil devriminin de «sınıfı bir karakter taşıdığını» bilmiyenler, düşünmiyenlerdr. Oysa böyle bir devrimi, eğer yüzde yüz halkçı olmıyan onun için de ister istemez «toplum bütününe göre dar sınırlar içinde kalacak olan» tutucu, gerici bir sınıfça yürütülüyorsa ortak ve tek olan ulusal dilden ayrılarak bir «Sınıf Jargonu» olmak zorundadır.

3) Osmanlıca işte böyle bir jargondu. Osmanlı derebeği sınıfı halkı kültür ve devlet işinden uzak tutmak, onu gerilik ve bilgisizlik içinde kolayca sömürmek istediği için kendisine işte öyle «Feodal bir otokrasi jargonu» yaratmıştı.

4) Feodal Otokrasiye karşı ilk devrimci başkaldırışa bayraktarlık eden TANZİMAT'çı edipler (Şinasiler, Namık Kemaller, Suaviler vb.) dâvalarını elden geldiğince geniş bir çevreye anlatmak, halk tabakalarının uyanmasını sağlamak için Osmanlıcayı «inkılaplâştırmışlardır.» Ancak, bu yenilik, hiç değilse bir dönemde Derebeğliğe karşı devrimci bir savaş yürütmüş olsa dahi, Burjuva sınıfının işi, eseri olduğundan bu akım «geniş halk yığınlarının özmalı olan Türkçe'nin bir kültür dili olarak işlenmesine engel olabilir, kültür ve devlet işlerini anlamakta güçlük yaratarak devrimci aydınla halk arasına bir anlaşmazlık duvarı çekmek istiyebilir.» Böyle olunca da «İnkilâpçılık iddiası işin reaksiyoner esasını değiştiremez» elbet.

5) Böyle bir «yalancı inkilâplaştırma» olsa olsa «Yaygın halkçı fikir hareketinin imkânsız olduğu, anadilin gerçekten inkılâpçı bir muhtevaya kavuşmasına meydan verilmediği bir ortamda» gelişebilir. Bizimki gibi yaygın halkçı bir fikir hareketinin az da olsa mümkün olduğu bir yerde ise bunun «aksi inkılâpçı mahiyeti hemen açığa çıkar.»

6) Türk toplumu bugün böyle bir dönem yaşadığından halkçı ve ilerici bir aydın için o sahte inkılaba katılmak, «yazılarını kendi eliyle sansür ederek» gerici çevrelerin çıkarına hizmet etmek aptallık olur, çünkü kendini büyük çokluk için anlaşılmaz hale getirmeden o çeşit bir «inkılapçılığa» katılmak olamaz!...

7) Madem ki gerçek durum budur, öyleyse: «Bizim tercümemizin dili elbette bu sözde inkılaplaştırılmış türkçenin dışında kalacak ve yerini ancak **halkımızın anatürkçesinde bulacaktı.** Çünkü gerçekten halkçı, ilerici bir fikir hareketine taşıyıcılık edebilecek **biricik** türkçe budur. Eğer **mutlaka** inkılapçı bir dilden bahsedilecekse bu elbette halkımızın yüzyıllar boyunca kendi ifade ihtiyaçlarına gör yoğurarak bugünkü hale getirdiği anadilinden başkası olamaz! Her türlü kapalı zümre ve sınıf dilinin reaksiyoner baskısına karşı direnen halkımızın ve halkçı münevverlerimizin türkçesi kendiliğinden inkılapçıdır.

Tercümemizin dili, cemiyetimizin salim akıl sahibi milyonlarsa sade insanının gündelik anlaşmalarından kullandıkları dili temel olarak alan kültür türkçesidir...»

Yedi maddede özetlediğim yukarki düşünce yapısının her yanlışını düzeltip cevaplarını vermek için belki bir broşür yazmak gerekirdi. Biz bir dergi yazısıyle yetinmek zorunda olduğumuza göre elden geldiği kadar kısa yoldan gidip en önemli saydığımız yanlışları sözkonusu edeceğiz:

1) Ne Batıda ne Doğuda tek bir «KÜLTÜR DİLİ» yoktur ki sayın Mimoğlu'nun kullandığı anlamda halk eliyle işlenerek ve yüzyıllar boyunca kendi ifade ihtiyaçlarına göre yuğrularak kurulmuş anadil olsun! Haydi uzmanlık istiyen DİLBİLİM verilerini biryana bırakalım, Edebiyat Tarihi üstüne biraz bilgisi olanlar bile kolayca anlar ki, büyük **kültür dilleri** uygar ulusların kültür ile uğraşmıya vakit ve fırsat bulan-üst katları, başka bir deyişle halk yığınlarını sömürerek o üst katlarda yaşıyabilen egemen sınıfları içinde doğup gelişmiştir. Antik dillerden Grekçe, Lâtince, Sanskrit, Çince, Farsça... hep böyle olduğu gibi, modern dillerden Fransızça, Almanca,

İngilizce, Rusça... gibileri de böyledir. Elimizdeki kitapta PLEHANOV'un anlattığı gibi, Rus halkı daha 19. Yüzyılın birinci yarısında, yâni PUŞKİN zamanında bile daha edebiyatın, kültür dilinin dışında idi. Değil kültür dili içinde aktif bir rol oynamak, pasif bir konu olarak bile ona hizmet etmemekte idi. Puşkin'lerden Tolstoi'lara bütün büyük rus edipleri ya feodal sınıftan ya da yeni gelişen burjuva sınıfındandır. Eğer bunlar, Mimoğlu teorisine göre, ulusal kültür dili yerine, uyanmasını istemedikleri halkın anlamıyacağı bir «sınıf jargonu» yapsalardı Gorki ve Çehoflar, hattâ Plehanov ve Lenin gibi marksist bilginler yetişebilir miydi? Yoksa sayın Mimoğlu bu sonuncuların kullandığı yazı ya da kültür dilinin Gogol ve Tolstoi'larınkinden ayrı olduğunu mu sanıyor? Örnek olarak bugünkü parlak alman kültür dilini alacak olursak bunun başmimarı olarak da Reformatör Luther'i buluruz, halktan değil, Mimoğlu'nun deyimiyle Klerje'den bir adam. Üstelik bu büyük papaz zamanındaki alman halkının en büyük düşmanı idi de: Hakları çiğnenen alman köylüsü ayaklanınca sömürgen ve zalim derebeğlerinden yana çıkmış «Vur! Kır! Kazıkla!» gibi çok nazik sözlerle süslü Fetvalar vermiştir halk cellâtlarının eline. Goethe ve Schiller'den Thomas Mann'lara değin bütün kalburüstü alman şair ve edipleri de «Halk çocukları» değildir. Eğer bunlar ortak kültür dili olan HOCHDEUTSCH yerine, osmanlı aristokratları gibi gerçekten bir «sınıf jargonu» yaratsalardı Marx, Heine ve Brecht'ler yetişebilir miydi dersiniz? Bu yalın gerçeği bütün öteki dillerle de belgeliyebiliriz, ama bize bu iki örnek yeter. Burada şu gerçeği saptamış olalım ki: Mimoğlu'nun «sınıf jargonu» dediği nesne ile kültür dilleri birbirinden ayrıdır, her egemen sınıf kendi damgasını basmakla birlikte sınıflar-üstü bir dil yapısını ardılına bırakmasaydı ne ulusal kültürler, ne de hattâ ULUSLAR olurdu. Bugün BATI dediğimiz ve uygarlıklarını benimsemiye çalıştığımız ülkelerde Tarih koşulları öyle getirmiştir ki ulusal dilleri ve dolayısiyle ulusları yaratmak BURJUVA sınıflarına nasip olmuştur, işçi sınıflarına bu bakımdan yapılacak çok birşey kalmamıştır.

2) Osmanlı SARAY ve MEDRESE'sinin yaratıp adını da pek yerinde olarak «Lisanı Osmani» koyduğu dilin birçeşit «sınıf Jargonu» olduğu doğrudur; Doğrudur ama bu jargonun tarih-toplumsal doğuş ve oluş nedenlerini gözönünde tutmadan bunun yalnız halkı kültür ve devlet işlerinden uzak tutmak istiyen osmanlı derebeği sınıfının salt bu amaçla yaptığı bir azizlik, bir domuzluk saymak hiç doğru değildir. Hele bu örneğe bakarak bütün egemen sınıfların ulusal dil yerine böyle birer özel jargon yaptıklarını ve yapacaklarını söylemek insanı büsbütün mantık alanı dışına düşürür. Nitekim Mimoğlu'nu düşürmüş, aslında sağ esen olduğu işinden belli olan aklını öylesine şaşırtmış ki artık ne söylese hep ipe sapa gelmez oluyor :

a) Osmanlı «Feodal Otokrasisine karşı ilk devrimci başkaldırışa bayraktarlık eden TANZİMATÇILAR Osmanlıcayı **inkılâplaştırmışlar»**, çünkü geniş bir çevreye meramlarını anlatmak için halk tabakalarını uyandırmak istiyorlarmış. Öyleyse neden daha ozamandan hiçdeğilse Ömer Seyfettin İSTANBULCA'sını kullanmadılar da halka yabancılıkta eskisinden beter bir «Yeni Osmanlıca» yaptılar? Sonra, eğer bundan amaç yine halktan uzak bir yeni sınıf jargonu, bir burjuva osmanlıcası yapmak idiyse neden ayni burjuva sınıfı Hâmit ve Fikret'lerin yolunda yürümekten vazgeçerek FECRİ ATİ ve GENÇ KALEM'ler akımıyle **ikinci** bir dil devrimine ve daha sonra Atatürk ile başlıyan ÖZTÜRKÇE ile **üçüncü** bir dil devrimine girişti? Yine ayni mantık doğru olsaydı, TÜRK DİL KURUMU'nun ilk iş olarak bugün yaşıyan Türkiye halkının canlı «AĞIZ»larından derlemeler yaptırmasını ve Folklorik Halk Edebiyatı ürünlerine başvurmasını ve ancak ondan sonra Büyük Türkçe'nin tarih derinliğine ve coğrafya genişliğine bulucu ve derleyici bilgin ekipleri yollamasını nasıl açıklıyabilirdik?

b) Türk burjuva sınıfı geniş halk yığınlarının özmalı olan Türkçenin bir kültür dili olarak işlenmesine razı değilse, halkı kültür ve devlet işlerini anlamakta güçlüğe uğratarak devrimci aydınla arasına bir anlaşmazlık du-

varı dikmek istiyorsa; ya niçin ATAÇ.dan beri hızla gelişip ilerliyen ve bugün bütün ilerici aydınlar kuşağını saran (Mimoğlu gibi istemezleri dışarda bırakarak tabiî!) ÖZDİL akımından ürktü de, asıl gerici suratını gösterdiği DP. döneminde A. Menderes'in Hacivat osmanlıcasına geri dönmiye kalkıştı? Belli birşey ki bu akımı durdurmak istiyen tutum ile bütün öteki **halkçı** devrim kazançlarını, bu arada KÖY ENSTİTÜ'lerini yoketmek istiyen tutum birdir. **Halk katlarının kendine zararlı olacak kadar uyanmasını önlemek!** Türk burjuva sınıfının en gerici, «aksi inkılâpçı» kanadı olan ırkçılarımızın arı- ya da öztürkçeye karşı olmaları da mı sayın Mimoğlunun gözündeki perdeyi sıyırmaya yetmemiş?

c) Bu çelişik tutumu anlamaz görünen sayın Mimoğlu cüretini artırarak ATAÇ ustanın yolundan giden aydınları «Inkılâpçılık iddiasında bulunan reaksiyoner bir gidişe kapılmakla,» «yazılarını kendi eliyle sansür ederek gerici çevrelerin çıkarına hizmet etmekle» suçluyor. Çünkü öyle yalancı **ınkılâplaştırmalar** ancak, az da olsa halkçı bir hareketin oluşsuz bulunduğu, başka bir deyişle ANADİL'in gerçekten devrimci bir içeriğe kavuşmasına yer verilmediği bir ortamda gelişebilirmiş. O bunu bildiği için çevresini **elbette** bu sözde devrimci sınıf jargonu dışında tutacak, «halkımızın yüzyıllar boyunca kendi ifade ihtiyaçlarına göre yuğurup bugünkü duruma getirdiği anadilinde» yazakmış.

ç) Peki, nerden çıktı ansızın böyle bir **yuğrulup olgunlaşma**, Mimoğlu'nun elinde en çetin sanat ve felsefe konularına bile yeterli biricik TÜRKÇE? Hani «Osmanlıca» osmanlı feodalizminin bir sınıf jargonu idi ve ne bundan, ne de TANZİMAT'dan beri gelişen yeni şeklinden, **gerçekten** halkçı ve ilerici bir kültür dili doğamazdı?

d) Halkın kendi ifade ihtiyacına göre yüzyıllar boyunca işleyip **bugünkü hale** getirdiği ve «Cemiyetimizin salim akıl sahibi milyonlarca sade insanının» rahatça anladığı kültür türkçesi OSMANLICA'nın yavrusu olamıyacağına göre geriye bir şık kalıyor: O dil DİVAN ve TANZİMAT edebiyatı dışında kalan Halk Edebiyatının ürünü

olacak! Devrimci aydınımızın ilerici bir fikir hareketine taşıyıcılık etmek hakkı tanıdığı o biricik türkçe olsa olsa Yunus EMRE'den Aşık VEYSEL'e değin gelen halk edebiyatının türkçesi olabilir. Buna bugün yaşıyan Türkiye halkının gündelik ihtiyacında kullandığı canlı dili de kattınız mı, Mimoğlu'nun biricik kültür türkçesi ortaya çıkar. Öztürkçesi aydınların çabası da, KURUMLAR'ın masraflı çalışmaları da boşunadır...

Gerçi Halk Edebiyatı da Halk Müziği gibi genel adı Folklor olan bilim dalının bir öğesidir ve hiçbir **kültür** dili **folklorik** dille örtüşmez; Yine gerçi her ULUS'un azçok zengin bir halk dili (edebiyatı) varsa da bunlardan pek azının bugünkü anlamda **gerçek bir kültür dili** vardır - Ama biz tutalım ki Mimoğlu bu noktada haklıdır, yâni elimizdeki yazı dili çağdaş Türkiye'nin kültür ihtiyacını karşılamıya yeter. Peki, sayın Mimoğlu bu kendi ilkesine bağlı kalmış, çevirmesinde milyonlarca **salim akıl sahibi saf** insanların anlıyacağı bir türkçe bulmuş ve kullanmış mıdır? Ah ne gezer! Milyonlarca değil, ancak yüzlerce sayılabilecek bir avuç eski kültür düşkünü çelebiyi memnun edecek olan Osmanlıca'sında görülen başlıca yenilik arapça ve farsça asıllı sözcüklere hiçbir dönemde raslanamıyacak bollukta frenkçe katmış olmasıdır. Bu yeni harman tilciklerle kurulan tümcelerden örnekler vererek Mimoğlu'nun yeteneğine parmak ısırtmak isterdim ama yer yok biliyorsunuz. Ondan dolayı o yabancı incilerden önünüze şöyle birer avuç serpmekle yetineceğim:

Alemşümul prosessüs, marazi bir fantastiğin fiksiyonları, menfaatler sferine (seferine değil ha!) sığınmak, hayat hakkında bâzı nosyonlar hükümferma idi... gibi tadına doyulmaz örnekleri bulmayı kendinize bırakarak ben türkçeleri çoktan yerleşmiş yabancı sözcükleri sıralıyorum :

Arapça ve Farsça asıllılar : Vüsat, ulvi, terbiye (mürebbi), meyil (temayül), ilim - âlim, tâyin, (muayyen, gayri muayyen), külli (külli ruh), vaka (vakıa, vuku'), ihtiva (muhteva), veçhe (muvacehe), tefekkür (mütefekkir), mazi, âti, sehabi (bulutsu demek istiyor). ihtirazi

kayıtlar, müptezel (iptizal), istihsal (müstahsil, hasıla, mahsul, mahsulat, muhassala), izafî (izafiyet), hissedar, tekabül (mukabele), dağdağa, hükümran (hükümferma), menfaat (menfaatperest), İnsiyak, sevkı tabii, alicanap, hafit, bakıye, muhafaza (muhafazakâr), mürteci', münderecat, temamiyet, müfrit (ifrat), Halisüddem, nevzuhur, maraz (marazi), dakik, salim akıl, burjuvakârî, inkılap (- laştırmak), dereke, batıni, hali hazır, fazilet, mâna, cemiyet, delil (istidlal), tabir...

Filhakika, bilhassa, bilmükabele, binaenaleyh, naklen, her halü kârda, bu kabilden, misillû, bilfarz, mamafih...

Nakzetmek (tenakuz, mütenakız), atfetmek (matuf), Zuhur etmek (tezahür et...), Mutalâa etmek, ifsat etmek, cehdetmek, iğva etmek, cevelan etmek, takaza et, mücadele et...

Frenkçeler : Obje (objektif, objektivizm, objeleştirmek), subje (yine öyle), Nosyon, prosessüs, pionyer, sfer, konsekan, lejitimist (lejitimizm), artistik (antiartistik) karakteristik, dramatürj (dramatürji), indifférent (indifferentizm), episod (episodik), spesiel (spesifik), marj, manier (manierizm), deforme, entelektüel (entelektüalizm, hattâ inteligensia), spritüel, tema, püblik, strüktür (süperstrüktür), popülarite, mistifikasyon (mistifikatör), pozisyon, konjonktür, supl, antagonizm (antagonist), egoist (egoizm), terminoloji, effekt, rezerv, kreasyon, komplikasyon, stereometrik, parodi, transformasyon, total (totalman), reaksiyoner (ültrareaksiyoner), disertasyon, problem, paradoksal, jargon antite, klerje (klerikalizm), avangard, fiksiyon, kriter (kriterium), fantastik...

İşte size sayın Mimoğlunca felsefesi yapılan ve «salim akıl sahibi milyonlarca insanın anlıyacağı» halk TÜRKÇESİ!

Hikâye :

O NOKTA GİBİ ŞEY...

Muzaffer Buyrukçu

Duygulanmak, bir şeyler düşünmek, sonra bu düşündüklerini daha önce ortaya konmuşlarla çarpıştırarak en uygununu seçmek ve bugünedek sürüklediği, onlarsız edilemiyeceğini sandığı fasaryaları atmak; köşelerden anıları çıkartıp tozlarını silkerek ilk doğdukları günkü giysilerini giydirerek şimdi belki iki metre daha boy atmış olan ağacın altında bırakılan serüveni ve artık graydeerlerin allak bullak ettiği barakamsı bir evin küçük odalarından birinde duyduğu en güçlü korkusunu gizliyen olayı yaşamak istemiyordu. Herkesin ürktüğü bir sessizlik denizinin sularına sırtüstü yatarak sürüklenmek ve bir yere çarpıncıyadek böyle durmak.

Ü jet uçağı gökleri yırtarak geçti... ve şimdi bir yerlerde fabrikalar bombardıman uçakları yapıyorlardı... ve şimdi bir yerlerde yüzbinlerce işçi yaratıcı elleriyle fabrikaların makinelerini çalıştırıyor, toplar, tüfekler, bombalar, uçaklar yapıyordu. Birgün o toplar, bombalar; yaşantıları boyunca aşka aç, kadına aç, giysise aç, iyiliğe aç, sıcaklığa aç, güzele aç ve gecekondularda ve lâğımlarda ve ahırlarda ve işte böyle dapdaracık odalarda, birlikte hep kavga ederek yaşamlarını sürdürenlerin üzerine atılacaktı. Sesler beyninin içindeydi. Savaşa götürürlerdi onu cigaralarını sinirli sinirli emen bir sürü insanın, yalnızlığın en sonuna varmış gibi durdukları arabaya

atıp. Götürürlerdi ve bir çalılığın arkasına gizlendiği sırada, tanımadığı, hiçbir alışverişi olmadığı birinin attığı bir kurşunla ölürdü. İçi bulandı, kusacak gibi oldu, odada dolaştı, sinirli sinirli otururken gözleri Türkân'ın düzgün bacaklarına takıldı... Sarı tüylerin arasında bacakları kalınlaşıyordu Nesrin'in. «Hüseyin abi siz dans bilir misiniz? Hüseyin abi siz rüya görür müsünüz?» diyordu. Karısı, soğan, et, gaz, bulaşık suyu, sabun, rutubet kokularının birbirileriyle savaşa durdukları bir evrene sessizliğini katıyordu. Odadaydılar Nesrin'le, çalıştıracaktı onu. Boğazı düğümleniyor, sancılar kalbinden, gövdesinin her yanına büyük kollar biçiminde dağılıyor; korku, istek karışığı, evde karısı olmasa ne yapabileceğini tasarlıyan beyninin belirtilerini taşıyan gözlerle bakıyordu. Kız, yüzünü saran kırmızılığın içinde patlıyan isteklerle titreyip duruyor, bir süre sonra da bol sıcağın karşısında uzun uzun kalmış gibi kırmızılık çoğalıyor, terliyordu. Ama kıpırdamıyordu. Onu canlı kılan ve her zaman başka başka anlamlar verilen davranışları gizli bir gücün elinde yok olup gitmişti. Derinlerde dolaştığını sezdiği o nokta gibi, çizgi gibi şey; acemi sevilerle yaşamın büyük kapısından içeriye girmeye çalışan arkadaşlarının anlattıklariyle birden sertleşerek derisinin üstünde gezinen ve temiz yatağının evreninde onu erkeklerin kimi zaman bekliyen ve saldıran dudaklarına koşturacak gibi dürten istekler; ürpermiş ve dipleri pütür pütür olmuş kılların arasında kıvrıla kıvrıla dolaşıyor ve karşısındakinden sıçrıyan ateşe doğru yürüyorlardı. İlk olarak bir erkekle karşıkarşıyaydı. Onu görüyor, amcasından, babasından, kardeşinden daha başka bir şey olduğunu anlatan sesleri dinliyordu. Kızın kalemli elini tutmuş, solukları çabuk çabuk dökülen ağzının içine bakmış, boynunu korku sarılığı taşıyan rüzgârlarla ısıtmış ve doğduğu günden beri şarkıdan ve kahkahadan ve ağlamadan başka bir şey bilmiyen ve elma yerken açılan ağzından sulu sulu öpmüştü. Kızın kirpikleri titriyor, göz kapaklarının ince damarları mavi mavi atıyor, hiçbir zaman bir sözcüğe giremiyecek sesler çıkarıyordu. Bir tohum el değmemiş toprağını delerek içer-

lere doğru yürüyor ve yürüdükçe küçük tepeler yıkılıyor, ağaçlar devriliyor, toprak nemleniyor, ısınıyor ve tohum çok güneşli bir yerde kendini küçük parçalara bölerek gövdesinin en bilinmedik köşelerine doğru sızıyor, varlığını dolduruyordu. Ellerinden sıkı sıkı tutmuştu. Kapı açılabilirdi oysa. Bir ayak sesi! Geliyor mu? Hayır mutfakta dolaşıyor. Raftan tabakları indirdi. Sokak kapısı değil mi o açılan? Ve duygularının; bir erkek eliyle açılmış odasından hızla boşalışı sırasında güçsüz kalmış gövdesinin derelerinden akıp giden sıcaklıklardan sonra üşür gibi olan kızı uzaklaştırmış, «Şuradan başla!» diye bağırmıştı karısının kuşkusunu dağıtmak için. Kız, bir süre onu duymuyormuş gibi yüzüne bakmış, bir iki satır yazdığı sayfaya çiçekler, kuşlar, uzayıp duran bir ağaç yapmış, «Başladım.» demişti kimliği artık değişmiş bir sesle. Bir komşu gelmişti. «Yarım ekmek istiyecektim. Fırınlarda kalmamış da... «Karısının, kulağında kocaman bir et beni olan kızkardeşi gelmişti. Erkek kardeşi ağzının kenarında tüten cigaranın dumanından sol gözünü korumak istercesine yummuş, elleri, dizleri çıkmış pantalon ceplerinde gelmişti. Erkek kardeşinin ardından, biri sapsarı, mavi gözlü, soğuk, öteki kapkara ve durgun çocukları gelmişti, «Ablaaaa, evde misin?» diyen çocukların uzun yüzlü, rutubetli bir evin dayanılmazlığını arttıran yoksulluğu içinde durmadan şarkılar söyliyen ince bacaklı anaları gelmişti. Romatizmalı ve ülserli ve bronşitli ve baş ağrılı kayınvaldesi, bütün gün pencerenin önünde durarak bahçeye giren köpeklere, «Hoşt, gâvur malı!» diye bağıran, çocukları güreştirerek kahkahalarla gülen, iki pantalon, iki kazak, bir yelek, bir ceket, iki çift çorap giyerek, sobaya kömür atmayan karısının yüzüne dişlerini sıkarak bakan kayınbabası gelmişti.

«Nacet A I, Nacet A I.»

«Biliyor musunuz, bizim apartmana asansör koyacaklar.» dedi Hayriye.

Gözlüğünü, kendisini o durumda görsünler de gülsünler, ya da birkaç söz söylesinler diye burnunun ucuna kaydırmış Selâmi Bey başını çevirdi, çabuk çabuk, «Yaaa,

çok güzel, çok güzel. Ismarla bakalım çayları!» dedi.
«Nacet A I, Nacet A I.»
«Mektup mu o yazdığınız?» dedi Hayriye.
«Mektup.» dedi Selâmi Bey, gözlüğünü çıkardı. «Birisinin on lira alacağı var yüz kere haber gönderdi. Oğlum patlama, vereceğiz, kaçak değiliz, yerimiz yurdumuz belli şu sıra sıkışığım, ikramiyeyi aldığım zaman veririm dedim. Önce olur dedi, sonra aklına ne gelmişse gelmiş gene birini yollamış, versin on lirayı demiş.» Gözlüğü parmakların arasında çevirmeye başladı. «Gırtlağa kadar borçluyum. Bu ayki maaşımdan ya yirmi ya otuz lira kalacak elimde. Dört çocuk, hepsi okula gidiyor, ev kira. Yetmiyor!» konuşmayı kesti ama konuşmaya katılmak için hızla beyninden inen sözcükler ansızın kapanan kapıya çarparak geriye sıçradılar, bir karışıklık oldu, yüzler, tek gözler, burunlar, sivilceler, ağaç dalları, sessiyle birlikte bir şarkı, küçük küçük patlamalar «Paranızı yalnız Bankamıza yatırınız. Ömür boyunca aylık gelir, bunu yalnız ....banka verir. General elektrik ampulleri ampullerin şahdır. Büyük vadet dansöz Tamara bu akşam gazinomuzda. Tamek konserveleri yegane kalite konservedir.» kocaman bir sandığın altında damarları gerilmiş boynundan akan terleri büyük çizgili mendiliyle silen bir hamal, dalgalarla sallanan bir sandalda pişen balıklara uzanmış eller, bir vapur yanaşır ynaşmaz boşalan yolcular; gri bir ırmak biçiminde gerilere doğru akıyordu. Mektup yazarken bir (Çay) sözcüğü geçmişti galiba. Evden çıkarken ya cigara paketini, ya mendili ya da başka bir şeyi unutuyor, çocuğu ardından «Babaaaa!» diye koşuyordu. «Yarın akşam Samiye'lere uğra bakalım, çocuğu nasıl?» sözlerini, ancak pazar günü gazetede-Tifoya yakalananlar-haberini okurken hatırlayınca tedirgin olmuş, konuları karmakarışık ederek karısının soru sormasını engellemişti. Evet (Çay) sözcüğü tek başına ne arıyordu? Madeni paraların sesleri, reklâm levhalariyle dolu kafasının içine döndü; mektuba döktüğü, sözcüklerin kökleri arasından akıp giden suları karıştırdı. (Asansör) bir kıyıya atılmış olarak duruyordu. Kahverengi lekeler vardı (asansör) ün çevre-

sinde vızıldıyan sineklerin konup kalktığı. «Çayımız ne oldu?».

«Hay, hay, şimdi söyliyeyim.» dedi Hayriye, elini arkaya götürerek duvarı buldu, zile bastı.

«Nacet A I, Nacet A I.»

Bir sevince yakalandı. Masaların arasındaki dar geçitte koşmak isteğini duydu. Kendini seviyordu Selâmi Bey. «Çaya teşekkür ederim.» dedi. «A, ne olacak, afiyet olsun.» Dili mi aşınmıştı? Aşınmış mıydı şu et parçası? Çıkardı dilini, burnunun oluklarından aşağıya baktı ama göremedi. Bir teşekkür edersin, bir sensin dersin, borç almak için yeni bir yer hazırlamış olursun. Geçinmek için böyle yapmalı insan. Yerine göre yalan da söylemeli. Şimdi kızdığı, ardından söylemediğini bırakmadığı birisini görür görmez, kapıya kadar koşmalı, «Vay efendim vay, şükür kavuşturana Yahu nerdesin?» demeli. Bu işte, bu. Böyle yaptın mı, sırtın yere gelmez. «Öyle değil mi şef?»

«Ne öyle olan?» dedi Şef.

«Kimin arabasına binersen onun düdüğünü çalacaksın.»

Hüseyin sert sert baktı.

«Size söylemedim kardeşim, ben kendim için konuşuyorum.» dedi Selâmi Bey.

«Herkese göre değişir.» dedi Şef.

«Nacet A I, Nacet A I.»

«Aklıma ne geliyor biliyor musun şef, iki üç kişi bir araya gelip bir banka kurmalı...»

«Nacet A I, Nacet A I.»

Melâhat, masanın arkasında eğilerek çoraplarını çekti, aradan geçerek yürüdü, kapıda, elinde cigarası, gittiği yerden yüzüne vuran bir aydınlığı bozmadan gelen Türkân'la karşılaştı. Türkân yana çekildi ama Melâhat'in göğsüne dirsek atmasına engel olamadı.

«Deli misin sen?» dedi Türkân.

«Deli sensin?»

«Ne oluyoooor?» dedi Şef, başını çevirdi.

«Üstüme üstüme geliyor.» dedi Türkân, «Kaşınıyor gene.»

«Kaşısana bakalım!»
«Ahıra git.»
«Terbiyesiz.»
«Sensin.»

«Yeter be! Bıktım sizin didişmenizden. Tutup kulağınızdan atacağım ha!»

Melâhat kapıyı hızla örtüp çıktı.

«Kontak!» dedi Türkân, oturdu yerine, Şef'e baktı. «Sus!» dedi Selâmi Bey, işaret parmağını dudaklarına götürerek. «Sus! Tek kelime söylemeni istemiyorum.» demişti Aylâ, tırnağı yaldızlı parmağını, biraz önce ağzını iyice ezen dudaklarına götürerek. Dolu bir sessizlik çökmüştü aralarına. Böyle bir sessizliği ondan ayrıldıktan sonra yatağa girerken yaşamıştı. Ve ondan sonraki günlerde, gecelerde, birlikte oldukları yerlerin kuytularına sığınan ve orada çok kere gözüne iliştiği halde hiçbir iz bırakmamış bir takım gerçekleri yeniden bulup çıkararak Aylâ'nın varlığını ölümsüzleştiren düşünceler... Mektuplarda hep kendisine koşan Aylâ'lar. Nerde? Hangi gün? Saat kaçta? Çok geç kalmıyalım ama. Hava ne kadar soğuk! Ellerimi tutsana! Ne kadar sıcakmış ellerin Karısının hasta yüzü bir kara çalı kümesinin içinden çıkıverdi. Of, of, of! Başım ağrıyor of, belim ağrıyor, gözüm ağrıyor, dişim ağrıyor, bacaklarım ağrıyor, sırtım ağrıyor, boğazlarım ağrıyor, kulaklarım ağrıyor, dizlerim ağrıyor, göğüslerim ağrıyor, butlarım ağrıyor, dudaklarım ağrıyor, bademciklerim ağrıyor, ağrılarım ağrıyor... Bir kâğıt parçasını yuvarlıyarak öfkeyle karşıya fırlattı. Kâğıt duvara çarpıp yere düştü. Dayısının donuk yüzünü gördü Selâmi Bey'in burnunda. Üç gün sonra dayısını delirtenleri görecekti. Heyecanlanmamalıydı, şaşırırdı söyliyeceğini. «Bu adamlar!» diye başlıcak, o adamları işaret edecekti parmağıyla, «İşte bu adamlar yüzünden işleniyor bunca cinayetler. Bu adamlar yüzünden açlıktan ölüyor insanlar, bu adamlar yüzünden sakat kalıyor çocuklar. Bu adamlar delirtiyor bizleri...» Hepsine döndü, bir şey söylemek istiyordu, yutkundu.

«Asansör koyarlarsa çok iyi olacak. Annem yukarıda hapis kaldı. Bir türlü aşağıya inemiyor.» dedi Hayriye.

«Banka kurmalı, banka.» dedi Selâmi Bey. «Iyi bir yerde bir yapı bulursun. Açılacak diye gazetelere ilânlar verirsin, paralarını yatırmaları için de hediyeler dağıtırsın. Yatırdıkları paraları alır, ortalığı soyup soğana çevirmek için şurada burada bekliyen adamlara gidersin, yüzde kırk, yüzde elli faizle verirsin, o faizlerle şirketler kurarsın, iş hanları yaptırırsın, kamyonlar, otobüsler işletirsin. Tamam!» elleri ileri geri gidiyor, bir şehri yeniden kuruyor, yollardan yüklü olarak geçen kamyonlara, bankanın ilânını arkasına asmış yolcu otobüslerine gülerek bakıyor, ceplerindeki bozuk paraları şıngırdatıyor, deniz gören bir gazinoda balıklarla dolu bir masaya oturuyordu... Her yol bankaya para getiriyordu. Paralar oluk oluk kasalara giriyor, kasalardan çıkarılıp bir vapurun güvertesinde kahverengileşmiş gövdesini şezlonga bırakarak çukulata yiyen bir kadının memeleri arasına sokuluyor; toprağın derinlerine inen kazmaların parçalayıp yanlara attığı; geçmiş yılların savaşlarında, kimin için, ne için öldüğü, bu ölümünün geride kalanlara ne kazandırdığı bilinmiyen kimselerin kemiklerinin çukurlarına kocaman taşlar atılarak yeni yapılar kuruluyordu. «Benim babam da savaşta öldü. Neden? Ne verdi ona bu ölüm?» Biber gibi bir acı dolaştı göğsünde. Gözlüğünü taktı. Bir sürü ayak aşağılara, yukarlara koşuyor, bir şeyler taşıyor, bir şeyler boşaltıyor, bir köşede kayboluyor, güneşin altında kocaman kayaları parçalıyor, makinelerin uğultuları arasında kolları kopuyor, sağır oluyor, gözleri çıkıyor, sonra bir yolun kıyısında önlerine birer mendil sererek, «Allah ne muradınız varsa versin. Allah kimseyi bu hale düşürmesin.» diyorlardı... Sonra bunların arasından bir adam geçti. ağzında yarısına kadar yandığı halde külü dökülmemiş bir cigara vardı; kendiyle, sayılarla, sorularla, nedenlerle konuşuyordu. Bu adam bir eve girdi, ama daha ayakkabılarını çıkarmadan, eller, gözler, diller hep birden uzandılar. «Baba kitap aldın mı? Ayakkabı aldın mı? Kumaş aldın mı? Aldın mı? Getirdin mi? Getirdin

mi? Getirdin mi? Getirdin mi? Aldın mı?» Adam şaşkın şaşkın bakıyor, ceplerinde olan ellerini daha derinlere batırıyor, saklıyor, sonra, bir şeyler getirmediğine bir türlü inanmak istemiyen gözlerin baskısından kurtulmak için istemiye istemiye çıkarıyor ve parmaklarının arasından simit susamları, tütün kırıntıları dökülüyordu. Birden bağırdı. «Ne olacak bizim halimiz yahu? Hep böyle mi gidecek?»

«Nacet A I, Nacet A I, Nacet A I, Nacet A I.»

o

BİZE GÖNDERİLEN KİTAPLAR :

- o **Mezarlarında Yaşıyanlar:** (Röportajlar): Necmi Onur, İstanbul 1963, F. 5 Lira.
- o **Modern Toplumda Kadın:** Dr. Bedia Akarsu, İzlem Yayınları: 10, İstanbul 1963, F. 150 Kuruş
- o **Ağzı Çiçekli Adam:** (Oyun): Luigi Pirandello, Türkçesi: Ali Poyazoğlu. Elif Yayınları: 6. İstanbul 1963, F. 150
- o **Sinema Terimleri Sözlüğü:** Nijat Özön. Türk Dil Kurumu Yayınları: 213. Ankara 1963, 192 Sayfa 12,50 Lira.
- o **Kargı (Şiirler):** Ödemir İnce. İzmir 1963. 48 Say. 300 Kr.
- o **Hak Ozanı BAYBURTLU CELÂLÎ:** Salim Haşlak. Dernek Yayınları: 10, Ankara 1963, 106 Sayfa 3 Lira.
- o **Çayırda Yeniler:** (Şiirler 1963 Antoloji): Hazırlıyanlar: Feyzi Halıcı - Mehmet Ceylân, Fuat Önder. Ankara 1963, 180 Sayfa. F. 3 Lira.
- o **Modern Tiyatro Akımları:** (19. Yüzyıl Tiyatrosu): Özdemir Nutku Dost Yayınları: 37. Ankara 1963, 168 Sayfa. Fiyatı 10 Lira.
- o **S U R** (Alıştırmalar): Adnan Özyalçılar. Sürek Yayını: 1 P.K. 1013 İstanbul, İst. 1963, 80 sayfa 250 Kuruş
- o **S O L U M A** (Hikâyeler): Demir Özlü. Sürek Yayınları: 2, 94 Sayfa. F. 350 Kuruş.

ÖYKÜ

Günel Altıntaş

Kavga Kıyasıya Kudurmuş denizlerini salıyor adam kanallara Vuruyor Vurdukça balıklar mağaralarda Yasaların, yasakların getiremediği iç rahatlığı Boşalma Kendini buluş.

Dayanamadı daha Kardeşiydi dövülen Sövmüştü Sövünce otobüsler gürültülenirdi Devedikeni gülerdi insanlar Dayanılmazdı Köpürürdü denizler Haklıydı Ama kardeşiydi dövülen Onun ezilmesi, onun direklerinin kırılması, kemiklerini ürpertirdi Kardeşiydi dövülen Kar... deş... iydi Açıldı yüzünde bayrağı alyuvarların Evren sustu Sıcak, etkin bir yel bordalarına Nereye baksa, bir çorak kıral Ordusuz Halksız Kof Yıkılası Katlanamazdı Kardeşiydi dövülen Bütün şeytanlarıyla atılırdı savaşa Atılırdı Bütün şeytanlarıyla Atıl...dı.

Şölen Büyük Kana kana kan içiyor şeytanlar Yüce dağlarda bir küçülmüşlük, bir utanç Sokakların bitibitivermesi Tıkır tıkır doğması güneşin Doyumsuzluk Kardeşlik kulesinde nabızların yankılanan sesi Kurtulan bayrak Yüceliş.

Kimdi o Neydi Niye o güneşli, durgun, kıpırtısız kardeşliğe bir lodos gibi esmişti Kardeşleri var mıydı onun da Severler miydi birbirlerini Çok mu Yaaa Kaç tane İri mi Hırt mı Hepsi mi Bir adam yıkılıyor gibiydi Bir bulut gittikçe büyüyerek, karalaşmak özlemiyle kaskatı, ortasına ortasına yürüdü gökyüzünün Sokakların iki yanına aptalca serpiştirilmiş ağaçların soluduğunu duyduk Yavaş gürültülerle büyüdü kardeşler Yağmur bir adım ötedeydi Elini uzatsa ezilmişliğini bulacaktı Islanacaktı

Kardeşleri Çok mudur Kaç tanedir İri midir Hırt mıdır Hepsi mi

Büyüdü taşları kaldırımların Ağırlaştı Büyüdü Üstüne üstüne yıkıldı Karşı koymak, kaçmak, bir şey yapmak gerekti Ölümün, hele böyle çığlık çığlığa yaşanmış, sinirlerin kartal kanatlarına dönüştüğü günlerde, savaşların tam ortasında, istenmiyen bir yüzü var; soğuk Yaşamak Yaşamak için... karşı koymak Kaçmak Yapayalnız mıydı Arkadaşları Arkadaşları vardı onun da Kahveleri dolduran Sokaklarda yaygın Biribirlerini tutan Uykulu evrenlerinde uyanık yanlarıyla Dışa karşı duyarlı Bıçkın Bir rastlantının birleştirdiği, bütünlediği, çocukluk yıllarından bu yana gittikçe artan bir sürü Ezilen Ezildikçe ezen El etse hepsi ayakta Bileklerini kuşanmış Alışılmış bir tilişle peşpeşe Çağırmalı onları Çağırmalı Çağırmalı mı.

Peki, ya onun arkadaşları Yok mu Sürüyle İt, kopuk Çok Ya amcaları, dayıları; amcalarının, dayılarının, halalarının, teyzelerinin oğulları; onların arkadaşları Ordu Soy, sop üzerine kurulmuş aptalca bir ordu Bilisiz ve atılışa hazır Rezil bir anlayışın adamları Kötülüğün emzirdiği

Düşünemezdi kendi yakınlarını Bir adım indi kaldırımdan Otomobillerin ışık hızıyla geçtiği caddedeydi Bir adım daha atsa: ölüm Kurtuluş belki Anlamsızlığın, aptalca bir yaşamın sonu Haksız kardeşini korumakla olmuştu bütün bunlar İğrenç bir bağlantının bunaltısı içindeydi Yaşamanın, bugüne dek sürdürdüğü o aşağılık dayanışmanın gereksizliğini duyuyordu Kopmuştu Zaman içinde büyüyen, gelişen, hiç bir zaman kendisi olamıyan o dışsal kişiden, toplumdan kopmuştu Ön yargıların, inanların, düşünmeden edinilen düşünlerin, saçmalığın orta yerinde yaşamak Zorunlu muydu bu Bir adım daha atsa

Bu düşüncelerin biribirini kovaladığı, çiğnediği, insansal bir savaşın başladığı yerde, bir otomobil, bütün geceyi uykusuz geçirmiş bir şöförün elleri arasında sürüklenen o dağ, oracığa devirdiği adamın sızan kanlarıyla, evrene yeni açılmış bir tomurcuğu koparmıştı

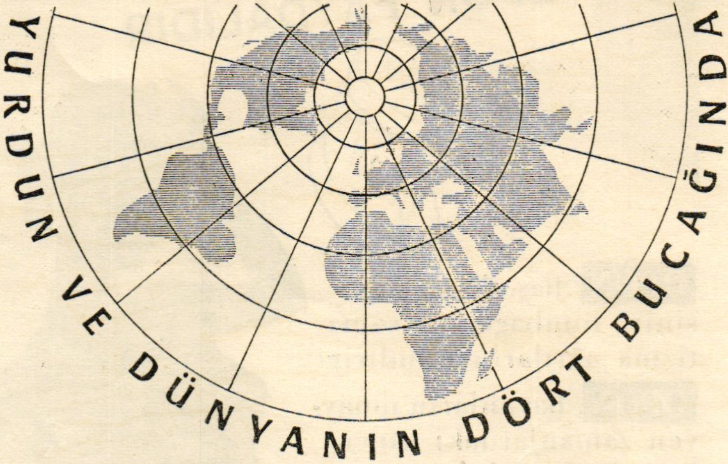
ÇAN YAYINLARI

1. **KAÇKINLAR : Ferit Edgü**· Fiyatı 250 Kuruş.
2. **DENEMELER : Albert Camus**. Çeviren : S. Eyuboğlu. - V. Günyol. Fiyatı 4 Lira.
3. **DURUŞMA : Franz Kafka**· Çeviren : S. Eyuboğlu. Fiyatı 5 Lira.
4. **DÖRTLÜKLER : Ömer Hayyam.** Çeviren : Sabahattin Eyuboğlu. Fiyatı 5 Lira.
5. **BOZGUN : Ferit Edgü.** Fiyatı 3 Lira.
6. **ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ : J. - P. Sartre.** Çeviren : S. Eyuboğlu - V. Günyol. Fiyatı 5 Lira.
7. **KUYULARDA : Muzaffer Buyrukçu.** Fiyatı 3 Lira.
8. **ÖZGÜRLÜK VE KÜLTÜR : John Dewey.** Çeviren : Vedat Günyol. Fiyatı 5 Lira.
9. **DÜNYAMIZIN SORUNLARI : Bertrand Russell** Çeviren : S. E. - V. G. (Tükenmiştir).
10. **TÜRKÜN ATEŞLE İMTİHANI : H. E. Adıvar.** Fiyatı 10 Lira.
11. **TİYATRO İÇİN KÜÇÜK ARAÇ : Bertold Brecht** Çeviren : T. Aktürel - C. Çapan Fiyatı 250 Kuruş.
12. **MACBETH : William Shakespeare.** Çeviren : Sabahattin Eyuboğlu. Fiyatı 4 Lira.
13. **ÇAĞDAŞ POLİTİKA SORUNLARI :** 21 Yazardan. Çeviren : S. E. - V. G. Fiyatı 4 Lira.
14. **BAŞKASININ KELLESİ : Marcel Aymé.** Çeviren : S. Eyuboğlu - V. Günyol. Fiyatı 4 Lira.
15. **SIĞIRTMAÇ TÜRKÜLERİ : Vergilius.** Çeviren : İsmet Zeki Eyuboğlu. Fiyatı 250 Kuruş.
16. **MAVİ YOLCULUK : Azra Erhat.** Fiyatı 4 Lira.
17. **LÂTİN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER :** O. Rifat. Fiyatı 3 Lira.
18. **ŞİİRLER : J. Prévert.** Çeviren : S. Eyuboğlu. Fiyatı 4 Lira.
19. **BİLİM AHLÂKI : Albert Bayet.** Çeviren : Vedat Günyol. Fiyatı 5 Lira.
20. **İKİLİK :** Oktay Rifat. Fiyatı 4 Lira.

YENU : 33 — Radar — 272

Baskı Tarihi : 2/7/1963

REKLÂMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler

- İstanbul
- Ankara
- İzmir
- Adana
- Bursa
- Diyarbakır
- Erzurum
- Eskişehir
- Konya
- Zonguldak

Dış Muhabirler

- A. B. D.
- Almanya (Federal)
- Avusturya
- Avustralya
- Belçika
- Bulgaristan
- Çekoslovakya
- Danimarka
- Fransa
- Hollanda
- İngiltere
- İspanya
- İsrail
- İsveç
- İsviçre
- İtalya
- Japonya
- Lübnan
- Macaristan
- Norveç
- Pakistan
- Polonya
- Portekiz
- Romanya
- Yugoslavya
- Yunanistan

YENU : 34 (Basın) 10822

125 Kuruş